

NOTAT

om videregående uddannelse

**EU-dommere kan
skabe universitetsmarked**

**Betalings-uddannelser
ad bagdøren**

Målene kan ikke nås

Lærernes lobbyist:

»Jeg holder øje«

NOTAT går i dybden og giver indsigt hver måned

TILBUD TIL NYE LÆSERE:

Få det første nummer for 29,50 kr. og styr selv hvilke temanumre der ønskes.

www.notat.dk

Ekstra eksemplarer af dette og tidligere numre kan købes til undervisning eller møder. Send en e-mail til notat@notat.dk eller ring på tlf. 86 48 16 00 og få et tilbud.

Du kan nu styre dit abonnement helt selv. Gå ind på www.mitabonnement/notat.dk og tast dit abonnementsnummer – her kan du »pausere«, som vi kalder det. Du vælger bare at springe over, hvis det kommende tema ikke interesserer dig, eller hvis du i en periode ikke har tid til NOTAT-læsning. Så forlænges dit abonnement bare. Mere fleksibelt kan det ikke være.

Hvis du flytter eller ønsker ændringer i dit abonnement, klares det også på hjemmesiden.

Styr selv dit abonnement på: www.mitabonnement/notat.dk

Abonnementsservice:

NOTAT, Ved Søen 1, Jels, 6630 Rødding, tlf. 70 26 16 48
abonnement@notat.dk
Konto til abonnement: Reg. nr. 7990
Konto nr. 2031982

Priser på NOTAT:

Almindelig stykpris:
49,50 kr. ved betaling pr. nummer
45,50 kr. ved betaling for 3 numre = 136,50
43,25 kr. ved betaling for 6 numre = 259,50
41,25 kr. ved betaling for 12 numre = 495,-

Rabat stykpris for studerende og pensionister:

38,00 kr. ved betaling pr. nummer
35,00 kr. ved betaling for 3 numre = 105,-
33,00 kr. ved betaling for 6 numre = 198,-
31,00 kr. ved betaling for 12 numre = 372,-

Institutioner og foreninger stykpris:

68,00 kr. ved betaling for 6 numre = 408,-
66,00 kr. ved betaling for 12 numre = 792,-

Redaktion: NOTAT, Christiansborg, 1240 København K.
redaktionen@notat.dk

I redaktionen: Åge Skovrind, Erling Böttcher (ansv.), Anders Rom Dahl, Staffan Dahllöf, Pelle Christy Geertsen, Kenneth Haar, Luise Pihl og Sven Skovmand.
NOTAT udgives i samarbejde med ind/dem-gruppen i EU-Parlamentet og EUD.
Lay-out og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00

Regnskab, annoncer og ledelse:

NOTAT, Nordkystvejen 2 F, 8961 Allingåbro, tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

ISSN: 1603-7480

Indhold

Uddannelse over grænser	4
Kommentar af videnskabsminister Helge Sander (V)	
»Privat er ikke lig med høj kvalitet«	4
Kommentar af formand for Dansk Magisterforening Ingrid Stage	
»Jeg holder øje«	6
Interview med Birgitte Birkvad, Bruxelles-lobbyist for de danske lærerorganisationer	
»Noget er råddent på universiteterne«	8
Konkurrencedygtighed er nøgleordet for EU's uddannelsespolitik.	
Dommere kan skabe universitetsmarked	10
Servicedirektivet gør uddannelse til en vare. Lærerorganisationerne er ikke trykke	
Meget langt fra de fælles mål	12
Intet tyder på at det vil lykkes for EU-landene at nå de fem uddannelsesmål.	
»Regeringerne skal holdes fast på deres ansvar«	14
Interview med Martin Rømer, generalsekretær i lærernes europæiske organisation	
Universiteter krævede ulovlig studieafgift	16
Eliteuddannelsen Erasmus Mundus kolliderer med det danske gratisprincip	
Betalingsuddannelser er tabu	18
Interview med ph.d.-studerende Ole Henckel om dansk og europæisk uddannelsespolitik.	
Studieafgifter i tyske delstater	20
Princippet om gratis adgang til de videregående uddannelser står for fald i Europa.	
EU-Kommissionen er blevet motor	21
Kommentar af Stinna Gammelgaard, Danske Studerendes Fællesråd.	
Danske uddannelser er blevet europæiske	22
Om Bologna-processen og strømningen af de videregående uddannelser i Europa.	
Problem på RUC	23
Den to-årige basisuddannelse passer dårligt til den europæiske skabelon.	
Carlos og María siger »no« til Bologna	24
Spanske studerende frygter kommercialisering af universiteterne.	
Når Unionen betaler for undervisningen	26
Jean Monnet-professorater kritiseres for at bestemme over den frie forskning på universiteterne.	
Småt med udlandslysten	28
Nyt udlandsstipendium skal lokke flere studerende til udlandet.	
Strømning gør udlandsophold svære	30
Test din viden	32
Ti spørgsmål om uddannelse	

TEMA:
EU og de videregående
uddannelser

Harvard og Princeton, Oxford og Cambridge... Så kan det ikke blive finere – og dyrere. Der skal betales dyrt for at gå på de amerikanske og engelske eliteuniversiteter, og har du penge, kan du få. Sådan er det heldigvis

ikke på universiteter i Danmark og mange andre EU-lande. Men kan det forstærke sådan?

Slaget om de kloge er i gang, det vil sige dem som tager en lang eller meget lang videregående uddannelse. De er i høj grad omfattet af internationalisering og globalisering. Det vrimler med udenlandske studerende i Danmark, det vrimler knap så meget den anden vej, viser det sig.

Uddannelse er højt på EU's prioriteringsliste, selv om EU egentlig ikke

har nogen kompetence på det område. Alligevel sker der overraskende meget. Hovedårsagen er den centrale placering uddannelse fik med Lissabon-strategien i EU's stræben efter den globale økonomiske førerposition. Derfor er nøgleordet til forståelse af EU's indsats på uddannelsesområdet "konkurrencedygtighed".

Højest prioriteret er de højere uddannelser. Universiteterne skal tiltrække og holde på de største hjerner, og de skal give et solidt bidrag til erhvervslivets konkurrencedygtighed gennem forskning. Målet er at EU skal kunne måle sig med eller overhale USA. Ifølge Kommissionen går det ikke så godt i dag: EU er bagud på langt de fleste områder.

På spisesedlen står mindre kontroversielle forslag, herunder øget mobilitet og måltal for uddannelse af børn og unge. Men andre forslag er ret kontroversielle; brugerbetaling, stærkere forskningssamarbejde med er-

Slaget om de "kloge"

INTRODUKTION

hvervslivet, markedsgørelse af uddannelser, øget satsning på elite-institutioner.

EU-Kommissionens største bekymring er at de europæiske universiteter ikke har penge nok. Antallet af studerende er vokset voldsomt, men bevillingerne er slet ikke fulgt med. Det risikerer at gå ud over kvaliteten, og på den måde sætte EU i en dårlig konkurrencesituation overfor USA. Men hvem skal bestemme, og hvem skal betale?

Kommissionen fremhæver at universiteterne skal frigøre sig fra snærende bånd og blive mere selvstændige. Det kan fremme mere privat finansiering. Flere penge kan også komme fra brugerne. Kommissionen synes at det er en god idé og afviser at det skaber social skævhed. Tendensen mod mere brugerbetaling er tydelig. Især i Storbritannien er studieafgiften tårnhøj, senere er en række andre lande fulgt med, senest Tyskland. Spørgsmålet er om de danske universiteter kan holde fast i gratisprincippet, som videnskabsminister Helge Sander insisterer på i kommentaren på side 4. God læslyst.

Erling Böttcher
redaktør

FOTO: HENRIK SØRENSEN

Kommentar af
Videnskabsminister
Helge Sander (V).

Uddannelse over grænser

Det skal være den enkeltes talent og kvalifikationer – ikke social arv eller økonomisk status – som afgør, hvilken uddannelse man får. Det princip står ikke for fald som følge af globaliseringen.

Viden er en af de vigtigste byggeklodser, vi har. Det danner grundlaget for at udvikle og fremtidssikre både sig selv og samfundet generelt. Danske studerende skal derfor have mulighed for verdens bedste uddannelser. For at det kan lade sig gøre, er det vigtigt, at der ikke er barrierer i vejen for studerende – hverken i form af fastsatte landegrænser eller andre usynlige grænser, som den enkeltes økonomiske situation kan være.

For at det er muligt tage sin uddannelse uden for Danmarks grænser, er det vigtigt, at vi har sammenlignelige opbygninger af uddannelserne. Bologna-processen er et EU-initiativ, hvor 46 lande samarbejder om at skabe fri mobilitet for studerende i det

fælleseuropæiske område. Samarbejdet skal højne kvaliteten i undervisningen, forbedre den gensidige anerkendelse til uddannelser og øge gennemsigtigheden i de forskellige landes uddannelses-systemer.

Allerede nu er Bologna-processen en stor succes. Samarbejdet har givet et ensartet system for uddannelsesgrader og gjort det markant lettere for studerende at tage uddannelsen i flere forskellige lande. EU's uddannelseskommisær Jan Figel sagde for nyligt, at oven på den første succes, så bliver næste opgave for de europæiske universiteter at højne kvaliteten og få knyttet uddannelserne sammen med videnskaben og erhvervslivet. Det er jeg helt enig i.

I regeringen har vi de seneste år øget bevillingerne til universiteterne på både uddannelses- og forskningsområdet. Vi

har taget initiativer, som skal bygge bro mellem erhvervslivet og universiteterne, så ny viden kommer hurtigt ud og bliver brugt i praksis. Det er tiltag, som skal højne kvaliteten og sørge for, at danske uddannelser bidrager til en konkurrencedygtig økonomi. Så Danmark også i fremtiden er blandt verdens mest konkurrencedygtige samfund.

Et nøglebegreb i det danske uddannelsessystem har altid været gratis uddannelse. Universitetsloven slår fast, at alle almindelige universitetsuddannelser i Danmark er gratis for studerende. Det er regeringens politik, og det vil vi holde fast i.

Det skal være den enkeltes talent og kvalifikationer – ikke social arv eller økonomisk status – som afgør, hvilken uddannelse man får. Det princip står ikke for fald som følge af globaliseringen.

Når det er sagt, så er ingen uddannel-

Kommentar af formand
for Dansk Magisterforening,
Ingrid Stage.

»Privat« er ikke ensbetydende med

Den danske uddannelsespolitik er en gyser. Under dække af globaliseringspres og ønske om større internationalisering har vi fået en krads cocktail af markedsorientering og ekstrem statslig kontrol.

Danske uddannelsesinstitutioner er kastet ud i en uhæmmet konkurrence, og markedet er på vej til at tage magten. Det er helt ødelæggende for det nødvendige samarbejde mellem institutionerne, der nu satser på at profilere sig på hinandens bekostning og gemme på egne forretningshem-

meligheder for at stå sig bedre i konkurrencen, såvel den nationale som den internationale.

Udviklingen er gået længst på universiteterne, hvor krav om verdenselite, relevans og økonomisk gevinst, krav om, at al

tankevirksomhed skal kunne udmøntes i en faktura, og krav om mere samarbejde med det private erhvervsliv har fået universitetsledelserne til at give køb på traditionelle danske uddannelsesværdier, reduceret diversiteten i uddannelsesudbuddet og begrænset forskningsfriheden.

Paradoksalt nok kan man undertiden prise sig lykkelig over, at Danmark ikke har været blandt de første i konkurrencen om at nå verdenseliten inden for forskningen. For det burde i det mindste give os *muligheden* for at undgå at gentage de fejltagelser, som de andre har begået på deres vej til verdensklassen.

I England har man satset behårdt på eliteforskning. Samtidig er der sket en

egentlig afkobling af undervisningen fra forskningen. Resultatet er forskning i den absolutte verdensklasse, men koncentreret på nogle få eliteuniversiteter. For den ensidige satsning på eliteforskning har samtidig sat en ond cirkel i gang på en lang række andre gode universiteter. Sammenholdt med indførelse af høje studentergebyrer har den betydet lukning af adskillige naturvidenskabelige institutter rundt omkring i England.

Desværre tyder intet på, at den danske regering vil lære af de dårlige erfaringer. Tværtimod åbnes der op for private universiteter med den argumentation, at det vil højne kvaliteten af de danske uddannelser.

Men udenlandske erfaringer viser, at "privat" absolut ikke er ensbetydende med

ser gratis. Borgerne i et samfund betaler for uddannelserne enten via skattesystemet, brugerbetaling eller anden måde. Nogle frygter, at mange studerende, som følge af den øgede mobilitet over landegrænserne, vil søge mod lande uden brugerbetaling. Det er dog ikke en tendens, vi har oplevet i Danmark, og da slet ikke efter der i 2006 blev indført brugerbetaling for studerende fra lande uden for EU.

Med lidt over 5 millioner mennesker er Danmark et lille land i international sammenhæng. Men det må vi ikke lade os afgrænse af – slet ikke på uddannelses- og vidensområdet. Det skal være naturligt og let for en dansk studerende at tage en del af sin uddannelse i et andet land.

EU-samarbejdet og Bologna-procesen har været med til at gøre det lettere for studerende at tage til udlandet og studere. Vi skal fortsætte med at arbejde for at fjerne grænser og gøre barrierer mindre. Alt sammen for at give den enkelte muligheden for at opnå den bedste uddannelse. ♦

høj kvalitet

høj kvalitet. "Privat" kan lige så vel betyde konkurrence om den højeste profit, som de såkaldte "garage universiteter" demonstrerer. Det er private universiteter, der satser på lave etableringsomkostninger, lave lønninger, løse ansættelser samt adskillelse af forskning og undervisning.

Hvis private udenlandske universiteter skal operere på samme økonomiske vilkår som de offentlige danske universiteter, er der således intet der tyder på, at de kan levere højere kvalitet end deres danske kolleger.

Hvis det overhovedet skal være attraktivt for private universiteter at etablere sig i Danmark og markedsføre sig med særlig høj kvalitet, vil de uvægerligt kræve ret til at opkræve studentergebyrer. Og regeringen vil ikke i længden kunne nægte dem denne mulighed. Etablering af private universiteter kan ikke undgå at blive det afgørende skridt mod studentbetaling. En uacceptabel pris for at være med i globaliseringsræset. ♦

*Uddannelsesorganisationernes lobbyist
Birgitte Birkvad på kontoret i Bruxelles.*

LOBBYIST. På niende sal i det Internationale Fagforeningshus i Bruxelles på Kong Alberts Boulevard nr. 5, niende sal, finder man til daglig Birgitte Birkvad. Som 'lobbyist' for de danske uddannelsesorganisationer følger hun, sammen med to praktikanter, med i udviklingen af EU's politik på uddannelsesområdet.

»Jeg plejer at beskrive mit arbejde ved at sige at jeg er her for at holde øje. Jeg er her simpelthen for at holde øje med hvad der foregår, så de kan følge med derhjemme, og så de kan reagere i tide,« siger hun.

Og der er nok at reagere på. Selv om uddannelsespolitik ifølge traktaten er medlemslandenes ansvar, er EU blevet en vigtig spiller på området. Man har nedsat et væld af arbejdsgrupper hvor medlemslandene diskuterer hvilken vej uddannelsessystemet bør gå, og der fastlægges fælles målsætninger i lange baner på alle områder. Birgitte Birkvad skal informere om udviklingen og være med til at skabe en fælles holdning blandt de danske organisationer som står bag hendes lobbykontor.

Kritisk positive

Birgitte Birkvad er den centrale person i Danske Lærerorganisationer International (DLI) der er et samarbejde mellem 11 danske uddannelsesorganisationer, herunder Danmarks Lærerforening (som dri-

ver kontoret), Dansk Magisterforening, pædagogerne i BUPL og gymnasielærere i GL. I DLI mødes repræsentanterne for organisationerne en gang om måneden for at finde en fælles holdning til de initiativer der er på vej i EU, og for at overveje hvordan sagerne gribes an.

»Man kan beskrive det på den måde at vi som hovedregel er kritisk positive over for idéen med europæisk samarbejde hvor medlemslandene kan udveksle ideer og lære af hinanden. Vi anerkender at der faktisk kommer nogle rimeligt fornuftige ting henede fra omkring uddannelsespolitikken, men samtidig er vi meget kritiske, og der er områder hvor vi er decideret imod. Blandt andet er der jo en tendens til at begynde at snakke om brugerbetaling på uddannelse, og der er vi på kollisionskurs.«

Markedsgørelse

De danske organisationer er også på vagt over for en anden udvikling: Markedsgørelse af uddannelsesområdet. De frygter at servicedirektivet som blev vedtaget i november 2006, vil kunne bruges til øget markedsgørelse af blandt andet de videregående uddannelser. Redskabet kan være en gradvis ændring af det såkaldte taxametersystem til et voucher-system hvor »pengene følger eleven«, en idé der breder sig i en række lande.

»Man tager jo ikke og liberaliserer ud-

De danske uddannelsesorganisationers lobbyist i Bruxelles står med mange udfordringer. Hun skal give positive input til EU-initiativer, forsøge at bremse markedsgørelse og brugerbetaling, og skabe opmærksomhed om alle initiativerne hos de danske politikere.

»Jeg

dannelsesområdet, men man laver nogle nye strukturer som langsomt kan udhule systemet. Hvis du og jeg får en check i hånden som vi kan rende hen med hvor vi vil, så forsvinder universiteternes planlægningsmuligheder, planlægningshorisonten bliver umådelig kort. Det er fra semester til semester at du skal tilpasse din lærerstab efter hvem der tilfældigvis har lyst til at være der. Når man på den måde fraskriver sig retten til en politisk beslutning, bliver det markedskræfterne der styrer, og hvor det så er unge menneskers tilfældige whims der afgør det hele. Erfaringen viser, at det går ud over diversiteten.«

Politikere på et sidespor

Udover arbejdet med at påvirke embedsmænd og politikere i EU, hører det til opgaverne at få danske politikere på banen. Det kan være vanskeligt. Da det meste af samarbejdet i EU foregår uden brug af lovgivning, behøver regeringen ikke fortælle, hverken til uddannelsesorganisationerne eller til danske politikere, om dens forslag udspringer af et fælles initiativ i EU.

NOTAT spurgte om politikerne i Folketinget ved det når et forslag i virkeligheden stammer fra EU-samarbejdet.

»Som regel har de ingen anelse,« svarer Birgitte Birkvad.

»Problemet er nok blandt andet at de eneste folketingspolitikere som arbejder

holder øje«

med alle de ting der kommer her nedefra, det er politikerne i Europaudvalget, og spørg lige hvor det som handler om uddannelse, kommer ind på dagsordenen i den bunke som er så høj, og som omfatter for eksempel fiskeri-, landbrugs- og arbejdsmarkedspolitik,« siger hun og løfter hånden højt over bordet.

Det mest sandsynlige, vurderer hun, er at de mange initiativer på uddannelsesområdet havner langt nede, fordi de ikke gennemføres via EU-lovgivning. Det er op til det enkelte land, om de vil følge initiativerne og gøre dem til national lovgivning.

Desværre når oplysningerne heller ikke frem til de politikere som skulle være eksperterne, nemlig politikerne i Folketingets uddannelsesudvalg, selvom de faktisk er interesserede. Folketingets uddannelsesudvalg har været på besøg på DLI's kontor og gav udtryk for stor interesse, men også en vis opgivenhed fordi EU-stoffet drukner i en travl dagligdag. Derfor har DLI's repræsentanter også flere gange haft foretræde for udvalget.

En garanti – og dog

Når EU-Kommissionen foreslår lovgivning som kan føre til markedsgørelse på uddannelsesområdet, fremfører uddannelsesorganisationerne blandt andet at her er et område hvor det ifølge traktaten suverænt er medlemslandene

der bestemmer. Og sådan skal det blive ved med at være, mener de. Under arbejdet med den nye traktat kom de derfor ud af starthullerne da der var usikkerhed om hvorvidt EU's kompetence til at indgå handelsaftaler også kunne omfatte uddannelsesområdet. Hvis det var tilfældet, kunne det resultere i en global markedsgørelse af uddannelse i Europa. Det fik DLI til at henvende sig gentagne gange til den danske regering for at få en garanti for at det danske uddannelsessystem ikke skulle underlægges kommercielle EU-regler.

»I første omgang havde også det danske politiske system svært ved at se problemet, og det førte faktisk til et ret så afvisende svar. Men da problemet også blev taget op af europæiske ministerkolleger, gav den danske regering os i hvert fald delvis ret. Faktisk fik vi et brev fra en af ministrene hvor han fastslår at så længe der går en offentlig krone til finansieringen af en uddannelsesinstitution, så skal den regnes for at være et nationalt anliggende som ikke kan underlægges EU-reglerne om offentligt udbud,« slutter Birgitte Birkvad, og lyder som om ministerens garanti måske ikke er helt så stærk som den burde være. I sidste ende vil det være EF-domstolen der kan afgøre en sag. Og det finder Birgitte Birkvad ikke nødvendigvis særligt betryggende. ♦

»Det er lidt naivt at tro at den private sektor i Danmark skulle finansiere universiteterne,« mener rektor på Århus Universitet Lauritz B. Holm Nielsen.

EU-kommissionen er stærkt bekymret over, at de videregående uddannelser i Europa er bagud i konkurrencen med USA. Kommissionens svar er et tættere samarbejde med erhvervslivet. Det har fået mange til at frygte for den almene dannelse. Rektor på Århus Universitet er dog ikke én af dem.

»Noget er råddent på

PARTNERSKAB. »Noget er råddent i europæisk forskning og uddannelse!« Sådan sagde formanden for EU-Kommissionen José Manuel Barroso i april 2005, da han i talen "Stærke universiteter for Europa" gjorde status over EU's indsats på uddannelsesområdet. Ordspillet fra Shakespeare skulle understrege hans bekymring over at EU får baghjul af USA, for netop konkurrencen med USA har været et stort tema i EU's uddannelsespolitik i en årrække. En stor del af Kommissionens svar på udfordringen er en tættere kobling mellem erhvervslivet og universiteterne, hvilket har fået bl.a. den europæiske studenter-sammenslutning (ESU) til at frygte for den almene dannelse, og til at advare mod at forskning bliver dikteret af snævre økonomiske interesser. Det fremgår af ESU's svar til en høring om universiteternes rolle som Kommissionen har gennemført.

Rektor på Århus Universitet, Lauritz B. Holm Nielsen tager det dog med knusende ro.

»Det er meget positivt at universiteterne regnes for at være vigtige for EU. Og den almene dannelse er i hvert fald ikke i fare på mit universitet,« siger han.

Konkurrencedygtighed

Målsætningerne på uddannelsesområdet er udviklet i forlængelse af den strategi for EU's udvikling der blev vedtaget på et topmøde i

Lissabon i marts 2000. Fra og med dette møde har det været målet at gøre EU til den "mest konkurrencedygtige og vidensbaserede økonomi i verden" inden 2010.

Et centralt element i strategien har været konkurrencen med USA på uddannelsesområdet hvilket har fået mange forskellige udtryk. Udvekslingsprogrammer som Erasmus Mundus, Alfa og Tempus har til hensigt at gøre det muligt at tiltrække flere studerende fra lande udenfor EU, og på den måde øge de europæiske institutioners internationale status. I et forsøg på at sikre en større andel af forskerne har Kommissionen desuden foreslået gunstige visum- og opholdsregler for forskere. Derudover blev det vedtaget i marts i år, at EU skal have en fælles forskningsinstitution, kaldet European Institute for Innovation and Technology – oprindeligt designet som en europæisk pendant til USA's Massachusetts Institute of Technology (MIT). Nogen egentlig konkurrent til MIT bliver EIIT dog næppe foreløbig: Der er mere tale om et internetbaseret samarbejdsprogram end en egentlig forskningsinstitution.

Flere private penge

Lissabon-strategien indebærer også nogle håndfaste målsætninger. Det samlede beløb som investeres i forskning og udvikling i privat og offentligt regi, ligger i USA

på ca. 2,6 procent af BNP, mens tallet for EU ligger lige under de 2 procent. EU's mål er at det tal skal op over amerikansk niveau og nå de 3 procent, mest ved at stimulere til et større privat bidrag.

Og så er der finansieringen af EU's universiteter. Her er målet at EU-landene sikrer en støtte til de højere læreanstalter på 2 procent af bruttonationalproduktet inden 2010. Det er et stykke fra niveauet i USA, hvor 2,6 procent af BNP bruges på universiteterne, men det er et betragteligt løft i forhold til niveauet i EU i dag, der ifølge Kommissionen ligger på 1,1 procent.

Hvor skal pengene komme fra? Igen skæver Kommissionen over Atlanten hvor halvdelen af pengene til universiteterne kommer fra private kilder, dels fra brugerbetaling, dels fra tilskud fra erhvervslivet.

Den tror rektor på Århus Universitet ikke på for eget vedkommende.

»Det er lidt naivt at tro at den private sektor i Danmark skulle finansiere universiteterne,« siger Lauritz B. Holm Nielsen, der udover at være rektor på Århus Universitet også sidder i bestyrelsen for den europæiske sammenslutning af universiteter, EUA.

Tættere kobling til erhvervslivet

Fra EUA's bestyrelse, har rektoren i det østjyske god mulighed for at følge udviklingen i EU tæt.

universiteterne«

Og for tiden prioriterer Kommissionen en tættere kobling mellem universiteterne og erhvervslivet.

I dag, klager Kommissionen, lever universiteterne og erhvervslivet »i store træk i adskilte verdener«. Svaret er en udvikling af »strukturerede partnerskaber« mellem erhvervslivet og universiteterne som skal sikre forskning i de økonomisk prioriterede områder, samt en »videndeling« der kan fremme økonomiens konkurrencedygtighed. Det rejser problemet om adgangen til den viden der produceres på universiteterne, da offentlig forskning ikke traditionelt er helliget bestemte virksomheder. Kommissionens svar på det spørgsmål er en øget satsning på »håndtering af

intellektuel ejendomsret«, herunder patenter, som en vigtig del af ethvert forskningsprojekt. Denne udvikling mod et tættere samarbejde mellem universiteter og erhvervsliv falder ikke i god jord hos den europæiske studentersammenslutning der advarer mod at »...universiteternes langsigtede udvikling ikke må styres af markedets kortsigtede krav.«

Rektor på Århus Universitet ser ikke noget nyt i det for Danmarks vedkommende.

»Alle de spørgsmål er jo noget vi har arbejdet med i Danmark i de seneste 10-15 år. Det er en proces vi har gennemgået,« siger han. ♦

Læs videre...

De centrale dokumenter fra EU-Kommissionen om universiteterne:

- »Virkeliggørelse af universiteternes moderniseringsdagsorden for uddannelse, forskning og innovation«, 10/5 2006, KOM (2006) 208 endelig.
- »Mobilisering af Europas intellektuelle ressourcer: Hvordan universiteternes bidrag til Lissabonstrategien kan maksimeres«, 20/4 2005, KOM (2005) 152 endelig.
- »Mere forskning og innovation – investering i vækst og beskæftigelse: En fælles tilgang«, 12/10 2005, KOM (2005) 488 endelig.
- »Nye perspektiver på det europæiske forskningsrum«, 4/4 2008, KOM (2007) 161 endelig.

Se dem f.eks. på www.euo.dk under *Dokumenter*

FOTO: SØREN HARTVIG

Liberaliseringer på postområdet har ført til dårligere service og dårlige arbejdsforhold. Hvorfor tror man mon at det ville gå anderledes hvis uddannelsessektoren blev markedsgjort mere, spørger Jens Vraa-Jensen, konsulent i Dansk Magisterforening.

Dommere kan skabe universitetsmarked

Uddannelsesorganisationerne er ikke trygge ved at det er EU-domstolen der afgør om universitetsverdenen skal markedsføres.

SERVICE-DIREKTIVET. Uddannelse kan være en tjenesteydelse, så nu skal dette område følge EU's konkurrenceregler.

Det stod klart da EU's servicedirektiv blev vedtaget i slutningen af 2006. Af frygt for at direktivet ville åbne for mere markedsføring af det offentlige uddannelsessystem, havde uddannelsesorganisationerne i hele EU krævet uddannelsesområdet taget ud af direktivet, men det lykkedes ikke. De danske organisationer fik dog et løfte fra regeringen om at direktivet ikke ville berøre det danske uddan-

nelsessystem væsentligt. Der er bare ét problem. Det bestemmer regeringen ikke. EF-domstolen har nemlig det sidste ord.

»Det er lige som i sagen med de danske regler for familiesammenføring. Regeringen kan ikke give den slags løfter,« siger Jens Vraa-Jensen, der er konsulent i Dansk Magisterforening, og som fulgte behandlingen af Servicedirektivet tæt.

Faren fra Bolkestein

Direktivet der også kaldes Bolkestein-direktivet, efter den EU-kommissær der

fremstillede forslaget, var i hård modvind inden det blev vedtaget i november 2006. Uddannelsesorganisationerne følte at meget var på spil. Således hed det i en udtalelse fra de danske organisationers internationale samarbejdsorgan, DLI, at kun ved at tage uddannelse ud af direktivet »...kan det sikres, at indholdsstyring, kvalitetskontrol og videndeling på uddannelsesområdet også i fremtiden forbliver et nationalt anliggende.« Den største frygt er at direktivet kan bruges til at fremme en markedsføring af de videregående uddannelser, bl.a. ved at private udenlandske universiteter kan slå sig ned i Danmark og kræve samme statsstøtte som de danske universiteter.

Jens Vraa-Jensen siger:

»Baggrunden for direktivet er den opfattelse at konkurrence altid er godt. Den opfattelse deler vi ikke. Hvis man kigger på effekten af liberaliseringer på postområdet, så har det ført til dårligere service og dårlige arbejdsforhold for de ansatte. Hvorfor tror man mon at det ville gå anderledes hvis uddannelsessektoren blev markedsgjort mere? Ensidigt fokus på bundlinjen er ikke i alle tilfælde en fordel for kvalitet og forsyningsikkerhed.«

Den europæiske fagbevægelse førte gennem flere år en kampagne mod EU's servicedirektiv som skal give private virksomheder bedre vilkår for at sælge tjenesteydelser. Her en demonstration i Bruxelles i 2005. Lærerorganisationerne frygter at direktivet også vil skabe et marked for salg af uddannelser.

Løftet

Den danske regering fandt ikke anledning til at arbejde for at tage uddannelsesområdet ud af direktivet før det blev vedtaget, angiveligt fordi ministrene ikke opfattede det som nogen alvorlig fare for det danske uddannelsessystem. I stedet gav to ministre de faglige organisationer et skriftligt håndslag på at direktivet ikke ville få indflydelse på de offentlige uddannelsesinstitutioner.

»Vi fik det løfte fra både statsminister Fogh Rasmussen og forskningsminister Sander at så længe der er en statslig dansk 1-krone i en uddannelsesinstitution, så vil den ikke være omfattet af direktivet,« siger Jens Vraa-Jensen.

Det lød besnærende, men trods den klare udmelding fra regeringen har tvivlen gnavet blandt de professionelle uddannelsesfolk fra begyndelsen. Nok er uddannelse formelt set EU-medlemslandenes egen gebet, men domstolen har i mange år eksperimenteret med fortolkningen af reglerne om det indre marked i EU-traktaten, og det er nu blevet temmelig uklart hvornår uddannelse regnes for en offentlig ydelse der er undtaget for konkurrencereglerne, og hvornår et uddannelses tilbud regnes for at være omfattet af reglerne. Det skyldes bl.a. at indretningen af medlemslandenes uddannelsessektorer er under forandring, og private penge har fået en større rolle.

»Det grundlæggende problem er at vi ikke ved præcis hvornår domstolen mener at en ydelse er økonomisk. Er det når 40 procent af budgettet kommer fra andre kilder end statsstøtte, eller er det 60 procent? Eller er det helt andre formål der kommer til at afgøre det? Det kan kun fremtidens domme fra Domstolen vise,« siger Magisterforeningens konsulent.

Hvis dommen falder

Det er ifølge Jens Vraa-Jensen ikke så lidt dommerne ved domstolen kan sætte i gang.

»Skulle der falde sådan en dom om danske universiteter, vil den logiske følgerkning af konkurrencereglerne være brugerbetaling og markedsføring. Vi risikerer et indtog af billige discountudbydere og af dyre kvalitetsuniversiteter der vil være forbeholdt dem der kan betale mere for en bedre uddannelse. Det vil gå ud over den demokratiske offentlige kontrol, og kan risikere at føre til dårligere løn- og arbejdsbetingelser for de ansatte,« siger han og fortsætter:

»Det er ikke fordi vi er bange for udenlandske institutioner. Det handler ikke om protektionisme eller isolationisme. Det handler om at hvis udenlandske universiteter skal have de rettigheder som private virksomheder har under reglerne for det indre marked, så vil det føre til markedsføring af de videregående uddannelser.«

I øjeblikket er en lang række danske ministerier, herunder Forskningsministeriet og Undervisningsministeriet, ved at undersøge hvordan dansk lovgivning skal tilpasses EU-reglerne i Servicedirektivet. Det arbejde skal være færdigt i 2009. Ved udgangen af dette år skal direktivet være fuldt gennemført i alle medlemslande.

Uddannelsesorganisationerne forventer ikke at dette udredningsarbejde i ministerierne afgørende vil ændre betingelserne. Det vil først ske hvis nogen, f.eks. EU-kommissionen, en udenlandsk uddannelsesinstitution eller en kommerciel uddannelsesvirksomhed, bliver utilfredse med Danmark og klager til EU-domstolen. Udfaldet af sådan en sag kan få stor betydning for det danske uddannelsessystems fremtid. ♦

Lissabon-strategien: Uddannelse for konkurrencedygtighed

I marts 2000 vedtog EU's stats- og regeringschefer den såkaldte Lissabon-strategi på et møde i den portugisiske hovedstad. Strategiens hovedsigte er at gøre EU til den "mest konkurrencedygtige og vidensbaserede økonomi i verden" inden 2010. En af metoderne til at indfri dette mål er en øget satsning på uddannelse og forskning. Indsatsen skal ifølge vedtagelsen fra 2000 strække sig fra bekæmpelse af analfabetisme til skabelse af et europæisk forsknings-samarbejde. Strategien rummer meget konkrete målsætninger, såsom halvering af antallet af 18-24-årige, der ikke er gået i gang med en uddannelse over folkeskoleniveauet.

Strategien blev startskuddet til en mangfoldig indsats på både uddannelses- og forskningsområdet fra EU's side. I arbejdsprogrammet fra 2001 satte medlemslandene sig mål som berører både folkeskolen, ungdomsuddannelserne, de videregående uddannelser, erhvervsuddannelser og efteruddannelse.

Problemet med EU's mangel på kompetence, det vil sige de meget begrænsede muligheder for at gennemføre en fælles politik gennem EU-lovgivning, er i Lissabon-processen løst ved at bruge den såkaldte "åbne koordinations metode". Metoden går ud på, at medlemslandene i fællesskab fastsætter konkrete mål, og dernæst skal rapportere jævnligt til de øvrige medlemslande hvordan arbejdet med at opfylde målene skrider frem.

Meget langt fra de fælles

Om mindre end to år skal EU-landene have opnået fem konkrete mål på uddannelsesområdet. Intet tyder på at det vil lykkes.

IKKE GODKENDT. Først den gode nyhed: Det går godt med at få uddannet flere unge i EU med matematisk, naturvidenskabelig eller teknisk viden.

Målet er at 15 procent flere afslutter en videregående MST-uddannelse i 2010 (MST = Mathematics, Science, Technology). Det blev allerede nået i 2003.

Men så kommer der heller ikke mere godt nyt i denne tekst.

Med hensyn til de fire andre fælles mål, på EU-dansk kaldet for "benchmarks", er landene langt, eller meget langt, fra at opfylde hvad man er blevet enige om.

Når det gælder dårlige læsere er den helt og aldeles gal.

I stedet for at reducere gruppen af elever med dårlige læsefærdigheder med 20 procent, er denne gruppe i gennemsnit blevet større end den var i udgangsåret

2000, med Finland som en lysende undtagelse. Dog trækker også Danmark og Polen i den rigtige retning.

Lære af hinanden

De fem konkrete uddannelsesmål er en del af den såkaldte Lissabon-strategi som blev undfanget på et EU-topmøde i den portugisiske hovedstad i 2000.

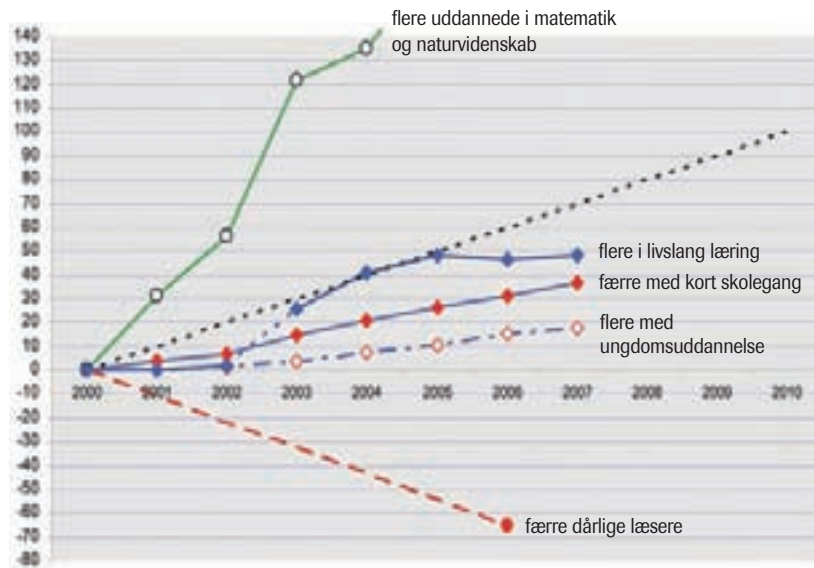
Formålet var at EU skulle udvikles til "den mest konkurrencedygtige og vidensbaserede økonomi i verden" i 2010, men ikke på den traditionelle EU-måde med harmoniseringer eller andre former for fælles lovgivning.

Medlemslandene skulle i stedet for lære af hinanden i en konkurrence om at sikre økonomisk vækst og beskæftigelse. Det blev kaldt den "åbne koordinationsmetode".

Lissabon-strategien har sidenhen væ-

Sådan går det med de fem uddannelsesmål

Tallene er gennemsnit for hele EU. Udgangspunktet er sat til 0 og målet til 100. Den sorte stiplede linje viser således den vej det skal gå, hvis målene skal nås i 2010. Ligger udviklingen under denne linje, sker der ikke tilstrækkelige fremskridt. Tallene for læsefærdigheder bygger kun på data fra 2000 og 2006.

Danmark klarer sig godt i det store og hele

Andelen, der opnår en ungdomsuddannelse efter 9. klasse, har i Danmark været faldende de seneste år. I 2006 som er de seneste tal, var den på knap 80 pct. mod knap 81 pct. i 2005. På dette punkt går det altså ikke så godt med at nå EU-målet om 85 procent i 2010. Dertil kommer at den danske regering har et meget ambitiøst mål om at nå op på 95 procent i 2015.

Men sammenligner man med de øvrige EU-lande, og tæller resultaterne for de fem uddannelsesmål sammen, er Danmark alligevel blandt de lande der klarer sig bedst. Vi får følgeskab af Finland, Sverige, Slovenien og Storbritannien. Bundskraberne er Tyrkiet, Malta og Bulgarien.

For hvert af de fem mål er ser status således ud:

- Mindst 15 procent flere færdiguddannede inden for matematik, naturvidenskab og teknologi
Status: Opfyldt i 2003, på vej til målfordobling
Førende lande: Irland, Frankrig, Litauen
- Mindst 85 procent med uddannelse på gymnasieniveau
Status: knap 20 procent opfyldelse
Førende lande: Polen, Kroatien (kandidatland), Litauen
- Højest 10 procent må forlade uddannelsessystemet efter folkeskolen
Status: knap 40 procent opfyldelse
Førende lande: Kroatien (kandidatland) Slovenien, Polen
- 12,5 procent af den voksne befolkning på kurser og (videre)uddannelse
Status: 50 procent opfyldelse
Førende lande: Sverige, Danmark, Island (ikke EU-medlem)
- Et fald på mindst 20 procent i andelen af elever med ringe læsefærdigheder
Status: Tilbagegang, 65 procent under udgangspunktet i 2000
Førende lande: Finland, Danmark, Polen

Kilde: "Performance and progress of European education and training systems since 2000"
– rapport publiceret af EU-Kommissionen den 10. juli 2008 samt <http://www.uvm.dk/statistik/>

ret et fast punkt på EU-ledernes forårstopmøder, men uden at give anledning til de store politiske slagsmål eller overskrifter.

Lissabon-strategien er mest blevet betragtet som lidt kedeligt pligtstof, af dem som skulle rapportere om resultaterne, men også af de deltagende landes ministre.

I skuffen og til siden

I "halvlegen" 2005 blev Lissabon-strategien omdøbt til "Lissabon-strategien for vækst og jobs". Det højtravende mål om at blive "verdens førende vidensbaserede økonomi" blev lagt lidt til side. Planer om at offentliggøre lister over hvilke lande der gjorde det bedst og hvilke som gjorde det dårligt, blev puttet i skuffen.

Der er nu kun to overordnede mål frem til 2010 i den overordnede plan:

- Investeringer i forskning og udvikling

skal op på 3 procent af landenes BNP.

- Beskæftigelsesgraden skal op på 70 procent af arbejdsstyrken.

Til gengæld er der de fem "benchmarks" indenfor selve uddannelsesområdet. Her

er de forskellige landes resultater ganske nøjagtigt beskrevet i Kommissionens analyser, og det er forholdsvis nemt at udpege dem der fører, og dem der halter bagefter. ♦

”Regeringerne skal holdes fast på deres ansvar”

Fint at EU-landene udveksler gode idéer med hinanden. Men der er også de dårlige idéer og uheldige forslag, påpeger Martin Rømer, talsmand for de europæiske lærere.

BALANCEGANG. Uddannelse er grundlæggende et nationalt anliggende.

Det passer lærernes europæiske sammenslutning ETUCE (European Trade Union Committee for Education) helt fint.

»Men der er en balancegang. Vi befinder os i en internationalisering som også rækker ud over EU's grænser og det skal vi forholde os til,« siger ETUCE's generalsekretær Martin Rømer, tidligere formand for Danmarks Lærerforening.

Martin Rømer og andre fra organisationen sidder med ved bordet når der sammenlignes uddannelsessystemer, undervisningsresultater og idéer over landegrænserne.

»Det har været en positiv oplevelse, der bliver helt klart lyttet til vores synspunkter,« siger han, men tilføjer straks:

»I den slags samarbejde kommer der også dårlige idéer på bordet, og der bliver rejst uheldige forslag.«

Som for eksempel?

»Her findes en spænding mellem nødvendigheden af uddannelseskvalitet – og det er et positivt udgangspunkt for visse dele af Kommissionen – og et ønske om at

optimere og effektivisere mest muligt, for eksempel i EU's Beskæftigelsesdirektorat.«

Regeringernes ansvar

Spændingsfeltet går med andre ord mellem en holdning om at uddannelse er noget i sig selv, eller om det er en bestillingsopgave – at uddannelsessystemet skal levere en tilpas uddannet, og fleksibel arbejdskraft.

»Vi har en vigtig opgave at holde fast i det helt grundlæggende, at uddannelse er regeringernes ansvar,« påpeger Martin Rømer.

Hvis ansvar skulle det ellers være?

»Det kan overlades til markedet. Vi kan godt se skriften på væggen. Med stadig flere konkurrerende privatskoler kan man måske tale om ressource-optimering, men så ryger hele det sociale aspekt på gulvet.«

I den forbindelse ser Martin Rømer en værdi i den systematiske sammenligning landene imellem, selv om udgangspunkterne er meget forskellige, og på trods af de nedslående resultater:

»Denne her benchmarking er relativt ny. Det er først i de senere år at man er be-

»Vi har en vigtig opgave at holde fast i det helt grundlæggende, at uddannelse er regeringernes, og ikke markedets, ansvar,« påpeger Martin Rømer, generalsekretæren i den europæiske lærersammenslutning ETUCE.

EU og uddannelse

Uddannelsespolitik hører til de områder som medlemslandene ikke har overdraget til EU. Alligevel er EU kommet op i høje omdrejninger, især hvad angår en fælles indsats for de videregående uddannelser.

TRAKTATEN. Med Maastricht-traktaten som trådte i kraft i 1993, blev der skabt et grundlag for at udvikle samarbejdet på uddannelsesområdet. Traktaten fik et kapitel om uddannelse. Men EU fik kun en begrænset kompetence. Fra og med Maastricht-traktaten har EU kunnet bidrage "til udviklingen af et højt uddannelsesniveau ved at fremme samarbejdet mellem medlemsstaterne og om nødvendigt at støtte og supplere disses indsats, med fuld respekt for medlemsstaternes ansvar for undervisningsindholdet og opbygningen af uddannelsessystemerne samt deres kulturelle og sproglige mangfoldighed" (traktatens artikel 149EF).

Med andre ord skulle EU ikke have mulighed for at vedtage omfattende love om uddannelsespolitik. Der har ikke hidtil været opbakning blandt medlemslandene til et egentligt EU-uddannelsessystem. Harmonisering af uddannelser er derfor ikke mulig med den nuværende traktat.

Alligevel har EU i stigende grad indflydelse på landenes uddannelsespolitik. Det sker for eksempel gennem en lind strøm af debatoplæg og opfordringer, eller ved at EU vedtager en række standarder og pejlemærker som landene frivilligt vælger at efterleve. Ligeledes finansierer EU en række uddannelsesprogrammer som er med til at skabe erfaringer og give retning for uddannelsespolitikken.

Lissabon-traktaten øger EU's muligheder for at lovgive om finansiering af offentlige ydelser. Men det er uklart hvad ændringerne i traktaten kan eller vil blive brugt til. Mange uddannelsesorganisationer i hele EU havde været tidligt ude og advare mod de foreslåede ændringer, af frygt for at det ville styrke tendensen mod mere kommercielle betingelser i uddannelsessektoren. Som følge af protesterne fik traktaten en tillægsprotokol om "tjenesteydelser af almen interesse" som bl.a. understreger vigtigheden af "universel adgang" og "brugernes rettigheder". ♦

gyndt at tage det alvorligt. Men når vi diskuterer processen efter 2010, så er det helt klart at det er resultater som skal tages alvorligt, for eksempel hele problematikken med frafald på uddannelserne. Her giver det god mening at trække på de positive erfaringer. Det giver mening at se på hvor nogle lande løser opgaverne bedre end andre.«

Finland og Norditalien

Er der noget i de rapporter som I ikke vidste i forvejen?

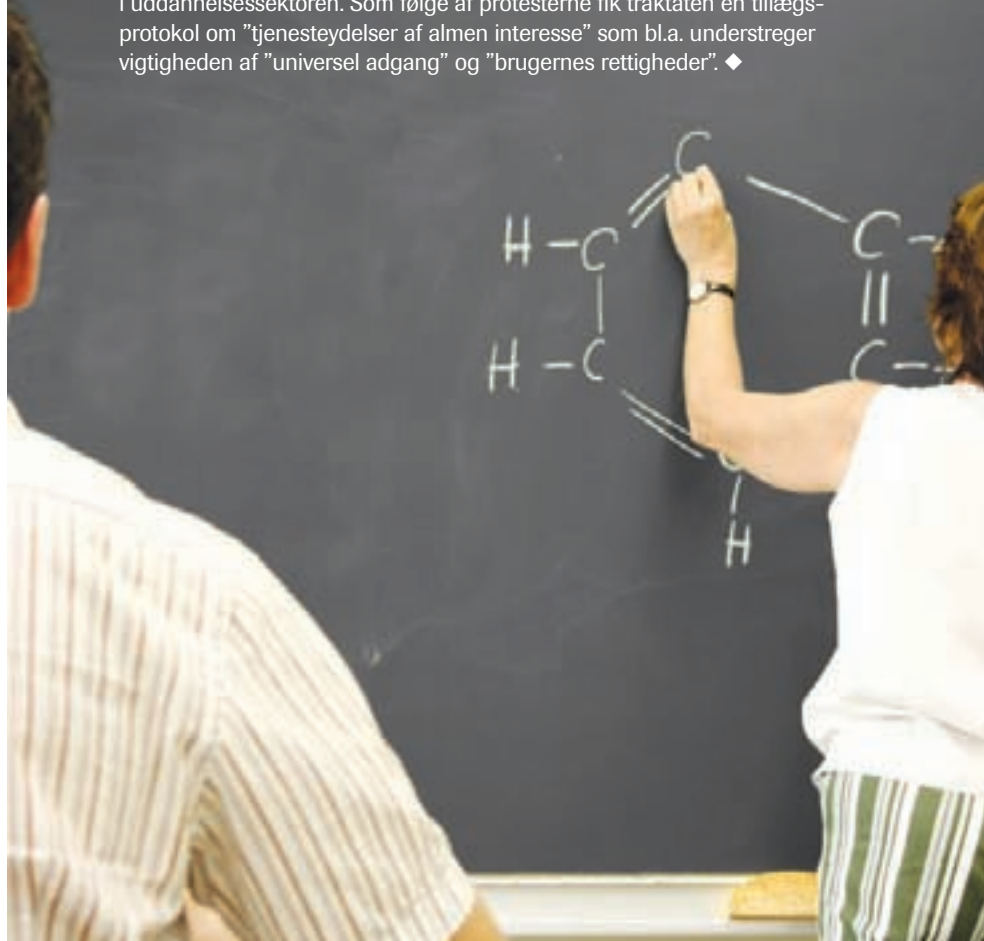
»Måske er vi ikke overraskede, men når tallene kommer på papir, er de vanskeligere at krybe udenom. Det er noget vi kan anvende som dokumentation. Lærere bliver for eksempel ofte kritiseret for at vi ikke er gode nok. Men hvad er det så for en læreruddannelse vi skal have i fremtiden? Det kan vi give nogle bud på.«

Som i Finland? Det er vel et ofte brugt eksempel?

»Der er en speciel finsk kontekst som man nok ikke bare kan overføre til andre lande, men der er ingen tvivl om at den finske læreruddannelse er god, og at det har betydning for de finske resultater. Der foregår også spændende og positive ting andre steder, for eksempel med indskoling i Norditalien.«

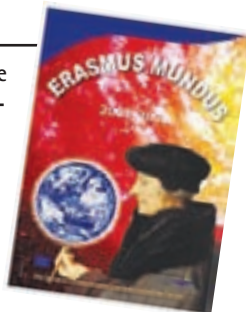
Så sammenligningerne vil fortsætte om end det med "verdens førende vidensøkonomi" fortøner sig?

»Det var et ambitiøst mål. Det blev brugt som lidt af et retorisk festfyrværkeri. Men samarbejde og sammenligninger på et mere praktisk niveau vil fortsætte. Det er der fornuft i.« ♦

Erasmus Mundus

Erasmus Mundus er en EU-sponsoreret eliteuddannelse hvor mindst tre universiteter i forskellige lande samarbejder. Formålet er især at tiltrække studerende fra tredjelande. De første programmer blev udbudt i 2004. Universiteterne administrerer uddannelsen gennem et konsortium som har opkrævet deltagerbetaling på typisk 50.000 kroner – i strid med dansk lovgivning.

Universiteter krævede ulovlig studieafgift

EU's program for europæiske kandidatuddannelser kolliderer med dansk lovgivning om gratis uddannelse.

ERASMUS MUNDUS. Syv danske og mange flere udenlandske studerende er ulovligt blevet opkrævet studieafgift for kurser på danske universiteter. Videnskabsministeriet slog i januar 2008 fast at betalingen var ulovlig, og at pengene skal betales tilbage.

Men hverken på Århus Universitet eller på Københavns Universitet har man endnu betalt så meget som en krone tilbage.

Gennem længere tid havde universiteterne bedt ministeriet om en afklaring på hvordan de kunne indgå i Erasmus Mundus-programmet, herunder en godkendelse af en model hvor universiteterne opretter et konsortium der opkræver deltagerbetaling.

Der kom aldrig noget klart svar fra ministeren, men til sidst lød beskeden at deltagerbetaling var ulovlig. Universiteterne mener at de har handlet i god tro, og at det bør være ministeriet der skal hoste op med de ulovligt indkrævede penge.

Det synspunkt har fået støtte fra de studerende og oppositionen i folketinget som mener at Helge Sander har sovet i timen.

Afventer Kammeradvokaten

Ifølge prorektor ved Århus Universitet Nina Schmidt er det meget uklart hvem der skal have hvor meget retur.

»Vi synes ikke det er rimeligt at vi pludselig skal stå med en tilbagebetalingssag, men vi er pragmatiske. Det er meget kompliceret, og vi skal have undersøgt juridisk hvem der i givet fald skal have tilbagebetaling – hvis nogen skal have,« siger hun.

Universitet har derfor sendt sagen til Kammeradvokaten og vil tage hans afgørelse til efterretning.

Prisen for en toårig uddannelse har ligget omkring 50.000 kroner. Men der var ikke tale om egentlig deltagerbetaling, argumenterede universiteterne. Det var blot en afgift til dækning af administrationsudgifter.

Ny model

Ministeriet har nedsat en arbejdsgruppe som skal finde ud af hvordan danske universiteter i fremtiden kan indgå i Erasmus Mundus-samarbejdet – uden brugerbetaling. Arbejdet skulle have været færdigt 1. juli, men ved redaktionens deadline lå der endnu intet forslag.

Universiteterne har foreslået at Erasmus Mundus-uddannelserne defineres som internationale uddannelser. Danske studerende der optages på uddannelserne, skulle så kunne få et udlandsstipendium til at dække udgifterne.

Men de studerende finder denne model uacceptabel.

– At omdøbe Erasmus Mundus-uddannelserne til ikke at være danske er en absurd måde at holde danske uddannelser gratis. Så længe dele af uddannelserne foregår i Danmark, så må vi fastholde de danske regler om at uddannelse er gratis for studerende fra Danmark og andre EU-lande, siger International ordfører i Danske Studerendes Fællesråd, Stinna Gammelgaard

Blandt de politiske partier forsikrer alle om at man skal stå vagt om gratisprincippet. Det skete senest i en udvalgsberetning i foråret 2008 som blev enstemmigt vedtaget. Her hedder det blandt andet at »de danske uddannelsesinstitutioner deltager aktivt i internationalisering og udveksling, men det må ikke ske på bekostning af gratisprincippet.« ♦

Danske medlemmer af EU-Parlamentet vil sikre at danske universiteter kan deltage i næste fase af eliteuddannelserne – uden at opkræve deltagerbetaling. Men her stopper enigheden.

Spegepølse og italiensk salat

UENIGHED. Danmark kan fortsat fastholde princippet om gratis uddannelse. Og danske universiteter kan deltage i Erasmus Mundus programmet i fremtiden uden problemer.

Sådan lød pressemeddelelsen fra Venstres Anne E. Jensen, efter at EU-Parlamentets uddannelsesudvalg havde behandlet forslaget om Erasmus Mundus-programmet for perioden 2009-2013. Men det er hverken Christel Schaldemose (S) eller Søren Søndergaard (Folkebevægelsen) enige i.

I det første udkast havde EU-Kommisjonen lagt op til at alle studerende skulle betale samme beløb.

Men udvalget vedtog et ændringsforslag som Anne E. Jensen havde stillet gennem Budgetudvalget. Nu hedder det at konsortierne (universiteterne) kun kan opkræve deltagerbetaling såfremt den nationale lovgivning tillader det.

Forslaget sidestiller universitets-konsortierne med national lovgivning, når der skal træffes afgørelser om brugerbetaling.

»Det er de gamle regler fra den første fase af Erasmus Mundus som aldrig gav nogle problemer«, siger hun.

Stinna Gammelgaard fra Danske Studerendes Fællesråd er uenig med Anne E. Jensen:

»Man legitimerer konsortie-modellen ved at sidestille den med national lovgivning. Universiteterne er glade fordi det giver mulighed for at fortsætte konsortieaftalerne som indeholder brugerbetaling.«

Heller ikke medlem af EU-Parlamentet Christel Schaldemose (S) er overbevist.

»Jeg deler ikke det optimistiske syn,« siger hun.

Hun ønskede at få

præciseret at alle konsortieaftaler skal overholde den nationale lovgivning i alle de deltagende lande.

»Min erfaring siger mig at hvis vi skal undgå problemer, skal dette være klokkeklart. Det er svært fordi der er forskellige måder til at finansiere universiteterne, og det stigende samarbejde sætter forskellene under pres,« siger hun.

Hun trøster sig dog med at parlamentets ordfører har lovet at finde en løsning inden forslaget skal til afstemning i plenarforsamlingen i efteråret.

Anne E. Jensen fastholder at den vedtagne tekst er en garanti mod brugerbetaling.

»Jeg har konsulteret Videnskabsministeriet, og deres jurister siger at der ikke er noget problem. Jeg kan jeg ikke se at vi skal blæse den sag yderligere op.«

Søren Søndergaard (Folkebevægelsen mod EU) er dybt forundret over at den danske regering har sagt god for forslaget. Han mener at regeringen løber fra folketingsflertallet, når den accepterer muligheden for brugerbetaling:

»Jeg beklager selvfølgelig resultatet i EU-udvalget, men er ikke specielt overrasket. I EU-Parlamentet er der en stærk lobby for at gøre uddannelse til en vare på linje med spegepølse og italiensk salat.« ♦

Der er forskellige måder til at finansiere universiteterne, og det stigende samarbejde sætter forskellene under pres,« siger MEP Christel Schaldemose (S).

Betalingsuddannelser er tabu

BRUGERBETALING. I Danmark er det gratis at gå på universitetet – når man ser bort fra udgifterne til lærebøger, transport, computer og andre nødvendige hjælpemidler. I mange andre lande betaler man studieafgifter på flere tusinde kroner om året.

Imidlertid kan EU's program for europæiske eliteuddannelser – Erasmus Mundus-programmet – blive en murbrækker for at indføre brugerbetaling på de videregående uddannelser.

Det konkluderer ph.d.-studerende ved Danmarks Pædagogiske Universitet, Ole Henckel. Han har brugt Erasmus Mundus som case-study i en analyse af samspillet mellem dansk og europæisk uddannelsespolitik. Konklusionen er at både EU-Kommissionen og uddannelsesinstitutionerne lægger et stort pres på nationals-taterne for at få lov til at opkræve deltagerbetaling på elite-uddannelserne.

»Gratisprincippet fremstilles som en forhindring, og deltagerbetaling som en nødvendighed, for at kunne deltage i uddannelsesprogrammet. Konsekvensen er at kun de der har råd, får de "rigtige"

internationale uddannelser,« siger Ole Henckel.

En kontroversiel sag

Da han begyndte på sin afhandling, havde han ikke forestillet sig at EU's nye eliteuddannelser i Danmark skulle udvikle sig til en kontroversiel sag om danske universiteters ulovlige opkrævning af studieafgifter (se artikel side 16). Derimod var han i høj grad opmærksom på at det altid har været et kontroversielt spørgsmål i det europæiske samarbejde hvordan man skal finansiere uddannelserne.

Undervisningsministre fra 29 lande blev i 1999 på et møde i Bologna enige om at arbejde frem mod et fælles-europæisk uddannelsesområde inden år 2010. Bologna-processen vandt hurtigt udbredelse og kom til at danne grundlag for en massiv reformpolitik i alle lande.

»Det er interessant at processen foregår uden for EU-systemet, og at den udvikler sig i enighed. Universitetsrektorerne, embedsværket, politikerne og til dels de studerende har bakket op om reformerne. De ansatte er mere kritiske, men har stort

set ikke været repræsenteret før 2003, efter at dagsordenen var sat. Men på spørgsmålet om finansiering er der en åbenlys uenighed, og derfor er det blevet holdt udenfor og henlagt som et nationalt anliggende,« siger Ole Henckel.

EU har penge

Selv om Bologna-processen foregår uden for EU-regi, har EU-kommissionen ifølge Ole Henckel en endog meget stor indflydelse på samarbejdet. Erasmus Mundus-programmet er et eksempel på dette.

Formelt kommer Kommissionen først med i Bologna-samarbejdet i 2001.

Erasmus Mundus-programmet lanceres i 2004 som Kommissionens flagskib. Det kommer i forlængelse af Erasmus-programmet fra 1987, et udvekslingsprogram hvor studerende kan tage et eller flere semestre på et universitet i et andet EU-land. Mundus giver for første gang muligheden for at tage en hel kandidatuddannelse i en tværnational ramme – en fælleseuropæisk eliteuddannelse.

Dermed knytter programmet an til væsentlige elementer i Bologna-processen:

Samarbejdet om uddannelsespolitik i Europa hviler på bred enighed – bare det ikke handler om finansiering. Men EU's nye eliteuddannelser er på vej til at liste brugerbetaling ind ad bagdøren. Det siger Ole Henckel, som skriver på en ph.d.-afhandling om dansk og europæisk uddannelsespolitik.

harmonisering af uddannelsesstrukturerne, studentermobilitet og "employability" (relevans i forhold til arbejdsmarkedet).

»Kommissionen råder over en pengekasse til at sætte udvalgte programmer i gang og sikrer sig på den måde stor indflydelse på hvordan Bologna-processen skal udvikle sig. Ikke ved lovgivning, for det har man ikke hjemmel til, men ved at skabe nogle strukturer som medlemslandene og deres universiteter kan benytte sig af,« siger Ole Henckel.

I Danmark er der ingen som skænker det en tanke at de nye eliteuddannelser kan blive en bombe under det danske princip om gratisuddannelser. Da Folketingets Europaudvalg bliver præsenteret for initiativet på et møde i 2003, får udvalget at vide at ny lovgivning ikke er nødvendig.

Ny lov baner vej

Men omtrent samtidig baner nye ændringer i universitsloven vej for et »skifte i dansk uddannelsespolitik«, påpeger Ole Henckel.

I kølvandet på den såkaldte kinesersag hvor RUC blev tvunget til at tilbagebetale ulovligt opkrævede studieafgifter, bliver der nu åbnet op for deltagerbetaling for studerende fra ikke EU-lande fra 1. august 2006.

Samtidig skulle loven skabe rammerne for det internationale samarbejde, og dermed muliggøre danske studerendes deltagelse i Erasmus Mundus-programmet.

Men af bemærkningerne til loven fremgår det også at universiteterne er forpligtet til at sikre de studerende mod at blive afkrævet deltagerbetaling.

»Forventningen har været at deltagelse skulle ske efter princippet om gensidig udveksling, sådan som det i årevis har været praktiseret i Erasmus-programmet. Det vil sige at danske studerende "bytter studieplads" med en udenlandsk studerende,« forklarer Ole Henckel.

I stedet valgte universiteterne, i strid med dansk lovgivning, at implementere en model hvor de og deres udenlandske partnere gennem et såkaldt konsortium opkræver deltagerbetaling af de studerende.

Sovet i timen

»Ministeriet har sovet i timen. Da rektorerne henvender sig for at få en afklaring, gentager ministeriet blot at der ikke må tages deltagerbetaling, men man forholder sig ikke til konsortiemodellen selv om man er gjort opmærksom på den. Dertil kommer at en dansk studerende udbeder sig en forklaring på den høje deltagerbetaling. Der går næsten fire måneder før hun modtager et svar. Ministeriet forholder sig imidlertid ikke til problematikken, men videresender blot den redegørelse der er indhentet fra Århus Universitet. En passivitet hvorigennem ministeriet legitimerer universitetets uretmæssige opkrævning af deltagerbetaling.«

Med konsortiemodellen skabte man et retsligt tomrum hvor universiteterne kan agere efter for godt befindende. EU-Kommissionen blåstempler i praksis betalingsmodellen da den i sommeren 2006 kræver ens deltagerbetaling for alle studerende. Ellers vil der ikke blive udbetalt stipendier til studerende fra tredjelande fra starten af 2007.

Tilgivelse nemmere end tilladelse

Ole Henckel er ikke i tvivl om at Kommissionen på den måde presser konsortierne til at opkræve deltagerbetaling. Men han anklager også både Videnskabsministeriet og de danske universiteter for at have svigtet:

»Ministeriet har udvist en systematisk passivitet over for universiteternes håndtering af sagen. Det kunne vidne om at ministeriet gerne ville den udvikling.

Ole Henckel, ph.d.-studerende ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

»Men universiteterne har også bevidst valgt at bruge konsortiemodellen selv om de var klar over at de befandt sig i en gråzone. Man har handlet efter et princip om at det er nemmere at få tilgivelse end tilladelse,« siger han.

Grundlæggende ser han interessen for deltagerbetaling som kulminationen på en proces de sidste årtier hvor universitetet er gået fra at være en eliteuddannelse til at være en masseuddannelse.

»I forhold til antallet af studerende er finansieringen i samme periode faldet markant, og det fører til bekymring hos universiteterne om faldende kvalitet. Underfinansieringen fører til at man er på jagt efter alternative finansieringskilder,« slutter Ole Henckel. ♦

Kommissionen ønsker brugerbetaling

EU-kommissionen vil gerne have brugerbetaling i uddannelsessystemet.

»Studieafgifter suppleret med målrettet finansiel støtte øger antallet af studerende uden at have nogen negativ indvirkning på de lige muligheder for alle,« hedder det i en rapport fra oktober 2006.

Der henvises til forskningsresultater fra Australien og USA.

Kommissionen argumenterer med at »der som regel er et betydeligt privat afkast til dem, der tager en højere uddannelse, og at dette ikke fuldt ud kompenseres af et progressivt skattesystem.«

Desuden fremhæver man at »studieafgifternes markedseffekt kan forbedre kvaliteten af universiteternes undervisning og forvaltning samt øge de studerendes motivation.«

Kilde: Meddelelse fra Kommissionen til Rådet og Europaparlamentet: Effektivitet og lige muligheder for alle i de europæiske uddannelsessystemer, september 2006

Store forskelle i studiegebyrer

De skandinaviske lande fastholder princippet om gratis videregående uddannelser, men ellers har tendensen i de senere år været mere brugerbetaling. Der er dog store forskelle også inden for det enkelte land, mellem universiteterne og fra det ene studium til det andet. Kortet angiver et gennemsnit for de offentlige universiteter.

- Gratis
- op til 5.000 kr. pr. år
- 5 - 10.000 kr. pr. år
- Over 10.000

Studieafgifter i tyske delstater

Princippet om gratis adgang til de videregående uddannelser står for fald i Europa.

STUDIEAFGIFTER. Studieafgifter på de tyske universiteter er blevet et hedt politisk emne. I 2005 afskaffede den tyske Højesteret et forbud mod brugerbetaling og besluttede at det nu er op til de enkelte delstatsregeringer om det skal være gratis at studere.

Siden er studieafgifter blevet indført i 8 af de 17 delstater – alle under ledelse af det konservative CDU. I de dyreste stater koster det 500 euro per semester.

Studenterbevegelsen har protesteret voldsomt mod den nye ordning, og har også i et vist omfang fået støtte fra undervisernes organisationer.

I delstaten Hessen er spørgsmålet om

studieafgiften blevet en varm politisk kaffetoffel. Studenterne havde længe protesteret mod de nye afgifter som den konservative regering indførte sidste år.

Valget i januar 2008 skabte imidlertid en ny situation. Den konservative CDU-regering led et kæmpe nederlag og mistede sit flertal. Samtidig kom det nye venstreparti Die Linke over spærregrensen og blev tungen på den politiske vægtskål. Endnu er det ikke lykkedes at danne en ny regering, men et flertal af socialdemokrater, grønne og Die Linke har afskaffet studieafgiften.

Det er første gang at en delstatsregering afskaffer studieafgiften igen.

Modstanderne af studieafgifter siger at de vil afholde unge fra fattige familier fra at studere og øge frafaldet blandt nuværende studerende. Tilhængerne argumenterer med at afgifterne vil give et tiltrængt bidrag til Tysklands overfyldte og underfinansierede universiteter og motivere de studerende til at blive hurtigere færdige.

Udviklingen i Tyskland følger den generelle tendens i Europa. Storbritannien indførte studieafgifter i 1998. Siden er Holland, Østrig, Spanien, Italien og Portugal fulgt efter. ♦

EU-Kommissionen er blevet motor

Bologna-processen er blevet et omdrejningspunkt for uddannelsesplanlægning over hele Europa. Men den har en bagside som man ikke hører meget om, siger Stinna Gammelgaard fra Danske Studerendes Fællesråd.

BOLOGNA OG LISSABON. Bologna-processen handler om en harmonisering af de videregående uddannelser i Europa for at fremme mobiliteten. Processen blev indledt ved et møde i Bologna i 1999, og målsætningerne skal efter planen være nået i 2010. Samarbejdet bygger formelt på at de deltagende lande underskriver målsætninger som de indfører bagefter. Hvert andet år mødes undervisningsministrene for 46 lande for at gøre status over, hvor langt man er kommet det fælles mål om at skabe en fælles europæisk ramme for de videregående uddannelser, og i mellemtiden mødes arbejdsgrupperne, og der holdes seminarer og konferencer. Det fælles pointsystem ECTS er et af resultaterne af samarbejdet, et andet er den tredelte struktur med bachelor, kandidat og ph.d.-grader.

Lettere at krydse grænser

»På positivsiden har Bologna-processen betydet at det er blevet lettere for studerende at krydse uddannelsesgrænser i Europa,« siger Stinna Gammelgaard, international ordfører i Danske Studerendes Fællesråd.

»Man har fået en fælles grad-struktur, nogenlunde samme længde af uddannelserne, og ikke mindst har man søgt at løsne op for pensumorienteringen for i stedet at fokusere på kvalifikationer. Bologna-processen havde samtidig målsætninger om kvalitetssikring af uddannelserne. Uddannelsesinstitutionerne skulle foretage en systematisk selv-evaluering. Det var et stort fremskridt for østeuropæerne da en af grundpillerne i Bologna er at interne aktører som stude-

rende og undervisere skulle inddrages. I starten var der også fokus på den sociale dimension. Man skulle mindske brugerbetaling, bryde negativ social arv og sikre bedre boligforhold for studerende. Det er dog de målsætninger der blev realiseret mindst.«

Bagsiden

Bologna-processen er blevet et omdrejningspunkt for uddannelsesplanlægning over hele Europa. Men den har en bagside som man ikke hører meget om.

Det afgørende er linket mellem EU-Kommissionens Lissabon-strategi og Bologna-processen. Det er to parallelsystemer som arbejder med de samme områder, men med forskellige rationaler. I 2001 blev EU-Kommissionen partner i Bologna-processen og reelt motoren i samarbejdet.

Dermed begyndte et grundlæggende rationaleskifte for hele Bologna-processen, mener Stinna Gammelgaard.

»Samtidig med at der i Lissabon strategien rettes fokus på eksempelvis et opgør med skattefinansierede uddannelser, med det besynderlige argument at brugerbetaling vil skabe større social lighed da de mindrebemidlede alligevel ikke tager videregående uddannelser, så fjernes fokus på den sociale dimension i Bologna-processen. Reelt handler det om at man forsøger på at forvandle uddannelser fra et samfundsgode til en vare og har forladt målet om at bryde den sociale arv.«

Svækkelse af demokratiet

Mange af de tiltag, som man har oplevet i Danmark igennem de seneste 5-6 år ligger da også helt i forlængelse af EU-Kom-

missionens tanker, og er ikke entydigt elementer fra Bologna-processen. Det gælder ikke mindst ændringerne af ledelsesstrukturen på universiteterne som for alvor har fået fart i de seneste år. Stinna Gammelgaard kalder det en voldsom svækkelse af demokratiet:

»EU-Kommissionen har anbefalet stærkere ledelser for universiteterne med et flertal af eksterne repræsentanter fra eksempelvis store virksomheder uden demokratisk mandat fra institutionerne. Det blev pludselig en del af Bologna-processen, og i Danmark fik vi efterfølgende en ny universitetslov, der ord til andet svarer til kommissionens anbefalinger.«

»Der sker det over hele Europa, at regeringer *reelt* implementerer Lissabon-strategien, men de gør det i Bologna-processens navn. På denne måde har hele Bologna-processen fjernet sig langt fra det oprindelige udgangspunkt. Den er i stedet blevet en løftestang for EU-Kommissionen og regeringer der ønsker ideologiske omformninger af de videregående uddannelser i hele Europa,« siger Stinna Gammelgaard. ♦

Bologna-samarbejdet er blevet en løftestang for EU-Kommissionen og regeringer, der ønsker ideologiske omformninger af de videregående uddannelser, siger Stinna Gammelgaard.

Danske uddannelser er blevet europæiske

Danmark er blandt dukkene i klassen når det gælder tilpasning til europæiske standarder. Det er blevet nemmere at studere i udlandet og få det godskrevet som en del af uddannelsen.

BOLOGNA-PROCESSEN. De danske universiteter er blevet strømlinet, så de bedre kan sammenlignes med andre lande. Når et kursus i Berlin, London og København er godkendt med det samme antal points efter en fælles skala, bliver det nemmere for studerende at tage et semester eller to i udlandet.

Det er et af de konkrete resultater i samarbejdet om en fælles europæisk ramme for de videregående uddannelser i Europa. Hvert andet år gør de europæiske undervisningsministre status over hvor langt man er kommet. Processen blev indledt i 1999 på et møde i Bologna, og målsætningerne skal efter planen være nået i 2010.

Bologna-processen fremhæves ofte som et unikt samarbejde. Den er blevet omdrejningspunktet for vidtgående ændringer af de videregående uddannelser i Europa.

I dag har over 80 procent af universiteterne i de 46 lande strømlinet deres uddannelser efter en tredelt struktur med bachelor, kandidat og ph.d.-grader. Over 70 procent har indført det samme pointsystem (ECTS) som gør det lettere at få godkendt kurser i andre lande. I forhold til fælles standarder for anerkendelse og kvalitets sikring af uddannelserne skrider det dog langsommere frem.

Danmark i front

»Vi når ikke at få et sammenhængende fælles rum for de videregående uddannelser i 2010. Det er ikke realistisk med 46 lande på så forskellige udviklingsniveauer. Men der er taget store skridt.«

Det siger vicedirektør Torben Kornbech Rasmussen i Undervisningsministeriets Internationale Afdeling. Han er en af de to danskere som er med i Bologna-samarbejdsfølggruppe.

Danmark er blandt de lande der er tættest på at nå Bologna-målene. I den seneste status er Danmark på alle punkter i det grønne felt – som er det bedste.

Alligevel er der stadig udfordringer, påpeger Torben Kornbech Rasmussen:

»En af de største er at få flere danske studerende til at studere i udlandet. Her har der været en faldende tendens. Hvad angår begrebet livslang læring står Danmark stærkt i forhold til andre lande, med et udbygget system for voksenuddannelse, men der ligger en opgave i at få de videregående uddannelser til at spille en større rolle.«

Torben Kornbech Rasmussen fremhæver tre forhold som har båret samarbejdet frem:

»For det første at ministrene mødes hvert andet år for at følge op på beslutningerne. For det andet kom EU-Kommissionen

med i samarbejdet efter 2001. Den har spillet en stor intellektuel og økonomisk rolle. Det får en ekstra kraft når nogle af de penge Kommissionen alligevel bruger, bliver kanaliseret, så det falder ind i forhold til Bologna-processens målsætninger.«

For det tredje peger Torben Kornbech Rasmussen på at såvel universiteterne, de studerende og senest underviserne er parter i processen.

»Det giver et større ejerskab og engagement i processen og har været med til at skabe sammenhæng og gøre det levedygtigt,« siger han.

På den forkerte måde

Bologna-samarbejdet, og den måde det udføres på i de enkelte lande, møder dog også kritik.

Den Europæiske Studenterunion (ESU) har kritiseret at mange regeringer nedprioriterer den dimension i Bologna-processen som handler om at sikre en mere lige adgang til de videregående uddannelser, uanset ens sociale baggrund.

International sekretær i Danske Studerendes Fællesråd, Stinna Gammelgaard, er tilfreds med at Bologna-processen har medvirket positivt til at øge mobiliteten blandt studerende og gjort det nemmere at få anerkendt sine kvalifikationer. Ikke mindst fremhæver hun oprettelsen af et meritklagenævn, som stiller de studerende stærkere, hvis universiteterne nægter at anerkende studier i udlandet.

Derimod kritiserer hun på flere områder den danske regering for at gennemføre anbefalingerne fra Bologna-samarbejdet på en dårlig måde.

Bologna-processen

46 europæiske lande samarbejder i Bologna-processen på at strømline de videregående uddannelser, så de bliver nemmere at sammenligne. Det skal øge mobiliteten på tværs af grænserne blandt studerende, lærere og færdiguddannede. De vigtigste redskaber er:

- Alle videregående uddannelser skal opdeles i en tre-delt struktur (bachelor, kandidat og ph.d.). Blev i Danmark allerede introduceret fra 1993, men med Universitetsloven fra 2003 blev bachelorgraden systematiseret som kompetencegivende uddannelse.
- Fælles meritsystem, ECTS (European Credit Transfer System), er en fælles europæisk standard for de videregående uddannelsers tidsmæssige belastning: 60 ECTS er 1 års fuldtidsstudium. 1 ECTS-point er i Danmark defineret som 27,5 arbejdstimer.
- Sammenlignelige uddannelsesbeskrivelser og uddannelsesbeviser. I Danmark blev i 2002 indført Diploma Supplement, et engelsksproget bilag til eksamensbeviset.
- Fælles kriterier for ekstern kvalitetssikring og godkendelse af uddannelser. I Danmark trådte Akkrediteringsrådet i kraft 1. januar 2008.

»Man har besluttet at en bachelor kun må tælle 180 ECTS-points hvor det kunne være 240 (svarende til hhv. tre og fire år, red.). Det giver for eksempel problemer i forhold til praktikordninger. På læreruddannelsen er der problemer hvis man skal læse videre på universitetet. Så kræver det nogle suppleringskurser som man skal betale for. På den måde er der kommet brugerbetaling ind ad bagvejen.«

Ligeledes peger hun på at medicinstudiet er blevet presset ind i en struktur hvor det skal ned på 5 år, selv om det i virkelighedens verden tager et år eller to mere.

»Men generelt har processen ført til flere udvekslingsprogrammer, økonomisk støtte til at rejse ud og bedre information om mulighederne,« siger Stinna Gammelgaard. ♦

»Det hele er blevet meget fastlåst i nogle kasser,« siger Kristine Bak Nielsen, næstformand for Studenterrådet på Roskilde Universitets Center (RUC).

Problem på RUC

Den to-årige basisuddannelse passer dårligt til den europæiske skabelon.

KRITIK. For Roskilde Universitets Center har ulemperne ved Bologna-processen været meget større end fordelene.

Det mener Kristine Bak Nielsen, næstformand for Studenterrådet på RUC.

»Det hele er blevet meget fastlåst i nogle kasser, hvor der tidligere var mere flydende grænser og større mulighed for at kombinere forskellige uddannelser,« siger hun.

Det skyldes den særlige RUC-model, der tidligere var karakteriseret ved en to-årig basisuddannelse, efterfulgt af en tre-årig overbygningsuddannelse. Den passer ikke så godt sammen med den standardmodel som 46 europæiske lande er blevet enige om i det såkaldte Bologna-samarbejde.

Færre udenlandske studerende

Bologna-modellen foreskriver en tre-årig bachelor-uddannelse som fortsætter i en to-årig kandidatuddannelse. RUC har fastholdt sin to-årige basisuddannelse, men har til gengæld været tvunget til at ændre studieforløbene. Blandt andet med indførelsen af en såkaldt 2-fags-bachelor, hvor man i det tredje studieår skal gennemføre to moduler i to forskellige fag. Det kan heller ikke længere lade sig gøre at begynde på kandidatuddannelsen før bacheloruddannelsen er helt afsluttet.

»Du er blevet tvunget til et tidligere studievalg, og fleksibiliteten er blevet meget mindre,« siger Kristine Bak Nielsen.

Samtidig peger hun på at de nye studiekrav giver problemer for udenlandske studerende:

»Tidligere var RUC god til at få studerende udefra, men nu kommer der langt færre fra andre universiteter, blandt andet fordi vores bachelor er anderledes skruet sammen. Så kan du blive nødt til at betale for et suppleringskursus for at få adgang.« ♦

Carlos og María siger

Foråret 2008 oplevede de største studenterprotester i Spanien i mange år. De studerende frygter kommercialisering af universiteterne.

PROTESTER. Er du for eller imod Bologna? Stiller man spørgsmålet til en studerende i Danmark, kan man være næsten sikker på at blive mødt med et stort spørgsmålstegn. Man kan da ikke være for eller imod en by i Italien?!

Spørger man om det samme på et spansk universitet, er der ikke meget tvivl om meningen. I foråret 2008 har tusinder af spanske studenter nemlig været på gaden under overskriften "nej til Bologna", og på en af de mange kampagnesider lyder konklusionen: "Bologna-processen er den største trussel nogensinde for vores uddannelsessystem, og det er vores pligt at handle i overensstemmelse dermed."

Protesterne retter sig mod den igangværende "modernisering" af de spanske universiteter. Mange studerende og ansatte ser reformerne som et voldsomt tilbageskridt som vil føre til dårligere uddannelser, sociale skævheder, privatisering og erhvervstilpasning. Og de har udpeget den store stygge Bastian bag alle dårligdom-

mene: Årsagen er Bologna-processen, det europæiske samarbejde om at skabe et fælles uddannelsesområde inden 2010.

Halve uddannelser

Hovedkritikken går på tilpasningen af de spanske kandidatgrader. Fra næste år indfører alle universiteter en ny gradsstruktur svarende til den der gælder i Danmark og stort set alle andre europæiske lande. Det betyder at de fleste studier kan afsluttes med en kompetencegivende bachelorgrad efter fire år (i Danmark normalt efter tre år).

Hele det afsluttende år kan foregå som ulønnet praktik i en virksomhed, og eftersom det første år er en slags studieforberedende basisår, risikerer det egentlige studium at blive reduceret til kun to år. Sammenlignet med de nuværende studier på typisk fem år er der således tale om en markant kvalitetsforringelse, lyder det fra kritikerne.

De mener at resultatet bliver halve uddannelser som stiller de færdiguddannede

meget ringe på det spanske arbejdsmarked hvor arbejdsløsheden nu er i stigning, og hvor deltids- og midlertidige ansættelser er udbredte.

Bliver dyrere

Det vil være muligt at læse videre i to år og opnå en kandidatgrad, men forventningen er at under halvdelen af de studerende vil gøre det, blandt andet fordi studieafgiften er op mod tre gange højere end på bacheloruddannelsen.

Det betyder at en to-årig kandidatuddannelse kan komme til at koste omkring 30.000 kroner. Anklagen om en social skævvridning af adgangen til de videregående uddannelser falder sammen med nye regler for studiestøtte. En større del af støtten vil i fremtiden blive givet som lån.

Også det nye evaluerings- og akkrediteringsinstitut står for skud. Instituttet som skal godkende de nye uddannelser, står under anklage for at opgive videnskabelige og akademiske kriterier til fordel for hvad der er i erhvervslivets interesse. Opsplitningen af universiteterne fra de øvrige uddannelser i et særligt Videnskabsministerium og udnævnelsen af erhvervskvinden Cristina Garmendia Mendizábal som minister passer kun alt for godt ind i dette mønster som angiveligt vil gøre op med universitetet som en offentligt institution.

Sidst, men ikke mindst, beklager de studerende sig over at alle disse ændringer bliver gennemført hen over hovedet på dem som de vedrører.

Bosættelse

I april førte utilfredsheden til at det filosofiske fakultet ved Spaniens største universitet, Universidad Complutense de Madrid, blev bosat af flere hundrede studerende. I over en uge blev forelæsningserne erstattet af diskussioner, workshops og forberedelse af forskellige aktioner. Protesterne bredte sig til 15 andre universiteter over hele Spanien og kulminerede i Madrid den 8. maj da omkring 15.000 i silende

"no" til Bologna

regnvejrgik i demonstration til Undervisningsministeriet for at sige "nej til Bologna".

Det er de største studenterprotester siden 2001. Under alle omstændigheder er det lykkedes at skabe opmærksomhed og debat blandt de studerende. Men også medierne er begyndt at skrive om reformerne, om end ikke altid til støtte for de studerendes krav.

I en kommentar i dagbladet El País forsvarede universitetsrektor Carlos Berzosa Bologna-processen. De stude-

rende havde misforstået hvad den gik ud på, mente han. Heller ikke de studerendes officielle organisation tager afstand fra Bologna-processen som sådan.

"Den første sejr"

Udsigten til at stoppe de igangværende reformer synes derfor lille. Måske med undtagelse af et enkelt hjørne som vedrører nye krav til underviserne på ungdomsuddannelserne.

Et udskældt pædagogisk kursus på 3 måneder bliver nu erstattet af et nyt pæ-

dagogisk studieår. Kritikken går ikke alene på at det vil blive dyrere for de studerende, men også at resultatet bliver en forringelse af lærernes faglige kvalifikationer. En kampagne blandt underviserne på universiteterne har ført til at den øverste ledelse på universitet i Madrid har tilsluttet sig kritikken og anmodet ministeriet om en midlertidig suspension af det pædagogiske modul.

Ifølge professor Carlos Fernandez Liria er der tale om "den første sejr over Bologna." ♦

Studerende i Madrid protesterer mod højere studiegebyrer og at reformerne vil føre til at universiteterne producerer løsarbejdere.

Når Unionen betaler for undervisningen

JEAN MONNET. Når der tales om EU og uddannelse, fokuseres der ofte enten på udvekslingsprogrammer for studerende i EU-landene, eller på de konflikter EU-lovgivning medfører for universiteter og studerende – se blot denne nummers artikler og *Erasmus Mundus* og *Bologna-processen*.

Hvad færre måske er opmærksomme på, er at EU faktisk også direkte støtter undervisning i bestemte emner, på uddannelsesinstitutioner verden over. Det gøres blandt andet gennem det såkaldte *Jean Monnet-program* – der har til formål at "stimulere" forskning og undervisning i EU-integration.

Jean Monnet-professorer

Programmet virker på forskellige måder, blandt andet ved økonomisk at støtte såkaldte *Jean Monnet-centre* på nogle undervisningsinstitutioner, samt støtte til kortere *Jean Monnet-undervisningsmoduler*, til sammenslutninger af undervisere og forskere med speciale i EU, til konferencer – og til det for mange studerende måske mest synlige aspekt ved programmet: Jean Monnet-professorerne.

Jean Monnet-professorer er ikke nødvendigvis professorer i en traditionel dansk forstand – men får titlen for en begrænset årrække, sammen med en pose penge fra EU. Hverken penge eller titler

uddeles af universiteterne, men derimod af EU-Kommissionen som står for programmet. Som modydelse for titel og penge forpligtiger modtagerne sig til gengæld til at afholde et bestemt antal undervisningstimer om EU-integration om året. På den måde styrkes universiteternes undervisning i EU indenfor forskellige fag, blandt andet jura, politik og historie.

Et program i vækst

Da programmet blev startet i 1990, gjaldt det kun Unionens dengang 12 medlemsstater, men siden er det gradvist blevet udvidet. Således var der i 2007 Jean Monnet-projekter i 60 forskellige lande, kloden over.

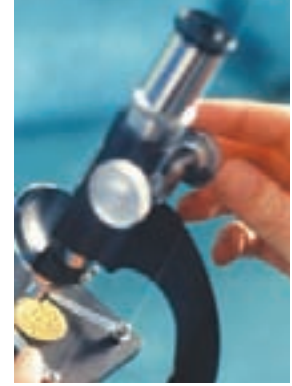

Danske Jean-Monnet professorer

En række danske akademikere er, eller har været, Jean Monnet-professorer, blandt andre:

Søren Von Dosenrode-Lyng
Henrik Larsen
Bertel Heurlin
Morten Kelstrup
Hans-Henrik Holm
Hjalte Rasmussen
Uffe Østergaard
Thorsten Borring Olesen
Knud Erik Jørgensen

De EU-finansierede Jean Monnet-professorater kritiseres for at bestemme over den frie forskning på universiteterne.

Programmet er en kilde til stolthed for EU, blandt andet har uddannelseskommissæren, Ján Figel, beskrevet det som "et vitalt redskab til at øge kommende generations videns- og bevidsthedsniveau omkring EU-integration".

Projektet bakkes også op af den succes tidligere Jean Monnet professorer har haft. I en folder fra Kommissionen kan man eksempelvis finde lister over nuværende og tidligere EU-parlamentarikere, ministre, EF-dommere og kommissærer som alle har en fortid i Jean Monnet-programmet. Her finder man eksempelvis både Europa-Parlamentets tidligere formand José Maria Gil-Robles, Ungarns ekspræsident Ferenc Madl, samt en enkelt formand og flere tidligere generaladvokater ved EF-domstolen.

Trussel mod forskningsfriheden

På trods af succesen og de rosende ord er Jean Monnet-programmet ikke uden kritikere. Ikke mindst kan det få nogens øjenbryn til at hæve sig når man fra EU's side på denne måde direkte påvirker både *hvem* der underviser på universiteterne – og *hvad* de underviser i. Det kan nemlig ses som et indgreb i forskningsfriheden.

Blandt programmets kritikere finder man lektor, cand. oecon. på Aalborg Universitet, Carsten Heyn-Johnsen. Han kritiserer blandt andet at de penge der uddeles i forbindelse med programmet, ikke kommer uden forpligtigelser, og at de samtidig skal følges op af penge fra universiteterne selv. På den måde risikerer universiteterne at komme til at betale for noget de måske ellers ikke havde prioriteret. Og de penge de betaler med, må tages fra andre projekter.

Ifølge Heyn-Johnsen påvirker programmet forskningsfriheden – som i forvejen er under hårdt pres:

»Det er samme model som man har kørt internt i Danmark. Så efter 500 år med at forske i hvad man var interesseret i, bliver det nu, i Danmark, dels via staten og derudover EU, til at man forsker i hvad andre synes man skal forske i,« siger han.

Nødt til at tage pengene

Traditionelt set har universiteter altid higet om deres frihed til at forske i hvad de fandt relevant – frem for hvad udenforstående fandt på. Men det føler mange nu er

under pres, og det kan i sidste ende komme til at gå ud over noget helt centralt: grundforskningen.

»Når udviklingen i Danmark kører som den kører, og vi så oven i også har EU til at gøre det samme, så har vi altså en knibtangsmanøvre mod forskningsfriheden og kreativiteten. Man kan ikke forestille sig at decideret grundforskning kan trives under de her betingelser – og det kan nyskabelse for den sags skyld heller ikke,« siger lektoren fra Aalborg.

Problemet skyldes ikke mindst, at universiteterne ofte fattes penge og derfor er nødt til at tage imod alle de eksterne midler de kan komme i nærheden af – også selv om de kommer med forpligtigelser.

Heyn-Johnsen kalder det for "absurd" at man tager danske skattemidler og sender en del af dem til EU, for at få nogle af dem tilbage igen – men kun hvis man lader sig diktere hvad de skal bruges til, og oven i købet selv også bruger penge på projektet. ♦

Hvad er en professor?

I nogle lande – som Danmark – kan man møde kritik af selve titlen Jean Monnet-professor. For her er professor normalt noget man bliver efter at have skrevet et værk og været under konkret videnskabelig vurdering. Generelt er det ret svært at blive professor i Danmark. Men udnævnes man som Jean Monnet-professor kan man pludselig smykke sig med titlen, uden egentlig at være "rigtig" professor.

Naturligvis er det for at give modtagerne en pondus de måske ellers ikke ville have. Det er ikke det samme at være Jean Monnet-adjunkt, siger lektor ved Aalborg Universitet Carsten Heyn-Johnsen.

Jean Monnet-programmet

Jean Monnet (1888-1979) var en fransk embedsmand der spillede en vigtig rolle i dannelsen af EF i 1957.

I perioden fra 1990 til 2006 havde Jean Monnet-programmet ifølge EU-Kommissionen blandt andet ført til oprettelsen af 112 Jean Monnet-centre, udnævnelsen af 720 Jean Monnet-professorer og etableringen af mere end 1.900 undervisningsmoduler og kurser. Det anslås at man med programmet når i hvert fald 250.000 studerende hvert år.

”EU’s vigtigste program for udveksling af studerende, Erasmus-programmet, blev påbegyndt for nu 22 år siden. Og siden de første år er der ikke sket ret meget for de studerendes lyst til at tage studieophold i et andet EU-land. Faktisk var antallet af danske Erasmus-deltagere de laveste i 15 år.

Småt med udlandslysten

Efter at EU i over 20 år har investeret i at fremme udveksling af studenter er det stadig småt med interessen for at studere i andre EU-lande. USA og Australien trækker.

MOBILITETSMANGEL. 3.240 danske studerende på uddannelsesstøtte er i gang med et studieophold i udlandet. Ud af godt 184.000 støttemodtagere giver det blot en andel på under 1,8 procent som er i udlandet for at studere. Det er ikke ret mange, i betragtning af EU’s og de danske politikeres fokus på emnet igennem mange år.

EU’s vigtigste program for udveksling af studerende, Erasmus-programmet, blev påbegyndt for nu 22 år siden. Og siden de første år er der ikke sket ret meget for de studerendes lyst til at tage studieophold i et andet EU-land. Sidste år var antallet af danske Erasmus-studerende faktisk det laveste i 15 år.

I 1996 var det 2,3 procent af de danske SU-modtagere som var på udlandsophold. To år senere var tallet 2,6 procent og er siden dalet til nu 1,8 procent. Alene i de sidste fire år er tallet dalet 25 procent, viser en analyse fra SU-styrelsen der administrerer Statens Uddannelsesstøtte, SU. Den dækker dog ikke hele billedet.

SU undersøger alene de studerende som modtager Uddannelsesstøtte. Hertil skal lægges cirka 1.500 andre studerende som ikke modtager uddannelsesstøtte, ty-

pisk studerende på kommercielle uddannelser, som finansieres af erhvervslivet og ikke af SU.

Tælles det hele sammen, bliver det ikke til et samlet fald, men stilstand – se tabel.

Noget er galt, i lyset af at der er bred enighed om at et udlandsophold giver gode kompetencer der er brug for.

Pengene rækker ikke

Den iøjnefaldende årsag er penge. Eller mangel på samme. Bag faldet eller stagnationen i udlandsopholdene gemmer sig et voldsomt fald i det hidtil største modtagerland af danske studerende, nemlig Storbritannien. Her indførte man fra undervisningsåret 2003/2004 ekstra brugerbetaling. Dermed rækker en dansk Uddannelsesstøtte ikke langt til at rejse, bo og leve i et andet land.

I konsekvens heraf har Folketinget med virkning fra den 1. juli i år vedtaget nye regler for at fremme udlandsophold. Hvor man i mange år har kunnet få sin SU med til udlandet, vil man fremover også kunne få de såkaldte taxameterpenge med sig til at finansiere brugerbetaling på de udenlandske læreanstalter.

Taxameterpengene er det beløb som en dansk uddannelsesinstitution får for at uddanne den studerende. Eksempelvis vil et dansk universitet få omkring 20.000 kroner pr. halvår pr. studerende der læser jura. Hvis den juridiske studerende nu tager et halvår til udlandet, får det hjemlige universitet ikke de 20.000 kroner, men de skal i stedet følge den studerende til at betale for uddannelsen i udlandet.

Håbet er nu at det vil kunne give et løft til udlandslysten, selv om brugerbetaling i favoritlandene USA og Storbritannien sagtens kan overstige 20.000 kroner.

Småt med europæisering

Som enkeltland er det USA som trækker mest i danskerne. I det hele taget afspejler statistikkerne at det er engelsk, unge danskere er bedst til. USA, Storbritannien, Australien, Canada og New Zealand – i denne rækkefølge – er målet for 38 procent af danskerne.

I EU er det naturligt de store sprog tysk, spansk og fransk som trækker.

På trods af EU’s mangeårige udvekslingsprogrammer er det alligevel ikke EU som trækker mest i de danske

Mens det kniber med at få danske studerende til at studere i de andre EU-lande, strømmer det med udenlandske studerende til de danske lærestalter.

Danske studerende i udlandet	2005-2006	2006-2007
Udvekslingsstuderende	4.744	4.950
Studerende på hel uddannelse	3.523	3.154
	8.267	8.104

Udenlandske studerende i Danmark	2005-2006	2006-2007
Udvekslingsstuderende	6.479	6.713
Studerende på hel uddannelse	5.342	7.757
	11.821	14.470*

* Man har i 2006-07 ændret opgørelsesmetode, så tallet kan ikke sammenligne helt med foregående år, og stigningen er derfor overdrevet.

Kilde "Mobilitetsstatistik for videregående uddannelser", CIRIUS

Hvor tager danske studerende hen?	i pct.
Storbritannien	10
Tyskland	9
Spanien	8
Frankrig	7
Øvrige EU i alt	15
EU i alt	49
USA	15
Australien, Canada, New Zealand	13
Øvrige Europa og Verden	23
Ikke EU i alt	51

Kilder:

"SU-støttemodtagere i udlandet", publiceret af SU-styrelsen maj 2008

"Mobilitetsstatistik for videregående uddannelser", CIRIUS

"Generation Mobility", ESN, 2008.

studerende. Hovedparten vælger faktisk at studere i lande uden for EU.

Der er dermed mere tale om internationalisering end om den europæisering, som Erasmus-programmet er skabt for.

ESN – Erasmus Student Network – som er en europæisk organisation for udvekslingsstuderende, støttet af EU-Kommissionen – har netop gennemført en stor analyse af udbytte og holdninger hos unge, der har været på udveksling via Erasmus-programmet.

Det viste sig for eksempel

- at de fleste fortsat er mindre interesseret i europæisk politik end i national og international politik,
- at 61 pct. ønskede enten ikke at arbejde i et andet EU-land, eller kunne ikke lige sige om de ønskede det
- at 67 pct. kun havde nogle ganske få udenlandske numre i deres telefonbog.

På den baggrund konstaterer ESN at "Erasmus-programmet bør fokusere på at bringe studerende tættere på Europa."

"Ideen om Den europæiske Union som en politisk enhed skal promoveres mere effektivt blandt de studerende," konstaterer Erasmus Student Network. ♦

»Hele studieforløbet er lagt i meget stramme tidsplaner. Det gør det sværere at indpasse et udlandsophold,« siger John Edelsgaard Andersen, leder af Københavns Universitets internationale kontor.

Strømlining gør udlandsophold svære

Effektivisering af de danske videregående uddannelser har gjort det vanskeligere for studerende at tage til udlandet, vurderer cheferne for studenter-mobiliteten.

HURTIGE OG EFFEKTIVE. »Regeringen har igen og igen talt for at de studerende skal blive færdige til tiden. Derfor er mange bange for at et udlandsophold vil forsinke studiet. Men en risiko for forsinkelser kan ikke undgås. Det er et stort arbejde at sætte et sådant udlandsophold i gang, og mange vil ikke bruge den tid det tager. Man kan heller ikke være helt sikker på at få det udenlandske ophold fuldt ud godkendt som del af det danske studium,« siger lederen af internationalt kontor på Aalborg Universitet, Kirsten Jakobsen.

Samme årsag til den stagnerende eller ligefrem dalende udlandsaktivitet blandt danske studerende nævner også lederen af internationalt kontor på Københavns Universitet, John Edelsgaard Andersen:

»Det er ikke som i de gode gamle dage hvor man kan gå her i 8 år og selv bestemme hvornår man vil være færdig. Studierne er blevet opdelt i moduler og hele forløbet lagt i meget stramme tidsplaner. Det gør det sværere at indpasse et udlandsophold.«

Backpackers og bookpackers

Planlægningen er ekstra svær for danske studerende, mener John Edelsgaard Andersen:

»Danske studerende er normalt lidt ældre, og så er man mere forpligtet end så mange studerende i udlandet. Måske har man både en lejlighed og et studiejob som er svært at slippe på det rigtige tidspunkt.«

»Desuden har mange danske studerende rejst i udlandet som "backpackers" (rygsækrejsende, red.), og de kan derfor ikke motiveres til at blive "bookpackers" alene ud fra et ønske om at komme ud at rejse, se og opleve.«

»En sidste årsag er lidt mere delikat for mig at tale om når jeg arbejder for at sende flere studerende ud: Jeg vil godt sætte lidt spørgsmål ved i hvor høj grad det danske arbejdsmarked egentlig sætter pris på udenlandske erfaringer? Vi hører fra studerende at hvis man har været væk i et længere studieforløb, kan man risikere at miste sit netværk og have svært ved at finde job. Og vi hører fra studerende fra udlandet som tager en hel mastergrad her i landet, at det stadig er uhyre vigtigt at kunne beherske det danske sprog.«

»Måske er behovet for egentlige internationale uddannelser begrænset til en række store virksomheder. Men det danske arbejdsmarked består stadig mest af mindre og mellemstore virksomheder. Populært sagt: Omkring kaffemaskinen kan man ikke klare sig på engelsk, der foregår det på dansk.«

Mindre Europa

Der kommer betydeligt flere udenlandske studerende til Danmark end omvendt. Også på Københavns Universitet puster og stønner medarbejderne på det internationale kontor over hvordan de skal få plads til alle de udenlandske unge som gerne vil studere i Danmark.

»Men vi har ingen efterspørgsel fra danske studerende for at komme til andre EU-lande. Der er faktisk kun to byer hvortil jeg kan sende flere studerende end der er pladser, og det er Berlin og Paris. I resten af Europa har jeg glimrende pladser og muligheder, men ikke nok studerende. Jeg vil tro at med det nye udlandsstipendium vil tendensen til at tage ud af Europa blive forstærket, fordi der dermed er flere penge til rådighed,« siger John Edelsgaard Andersen. ♦

Der sker hele tiden nyt i forhold til de emner vi skriver om i NOTAT. Her fortæller vi kort om nogle af de seneste initiativer og beslutninger.

Siden sidst

Ni lande vil have særlige regler for skilsmisse

Udvidet samarbejde. På et møde mellem EU's justitsministre den 25. juli 2008 forelagde ni lande et ønske om at de kan indføre et videregående samarbejde med hensyn til regler for skilsmisse for par, der er fra forskellige lande.

De ni lande er Frankrig, Grækenland, Italien, Luxembourg, Rumænien, Slovenien, Spanien, Ungarn og Østrig.

Deres begrundelse er at 170.000 ud af de årlige 845.000 skilsmisser berører folk der er fra forskellige medlemslande. Derfor er der brug for fælles regler for dem, siger de.

De ni landes forslag menes at have sympati fra Tyskland, Belgien, Portugal og Litauen. Derimod går især Malta og Sverige imod – af vidt forskellige grunde. Malta fordi man er imod skilsmisse, Sverige fordi man vil fastholde en liberal politik.

Kommissionen skal nu overveje om den kan udarbejde et forslag og sætte det til behandling i Ministerrådet.

EU-dom truer regeringens politik

Indvandrerdom. En dom fra EF-Domstolen den 25. juli 2008 har sendt chokbølger gennem Danmark. Dommens officielle navn er Metock-dommen, og den drejer sig om fire afrikanere, der under et ulovligt ophold i Irland havde giftet sig med borgere fra andre EU-lande.

De pågældende havde efter ægteskabet søgt Irland om ret til at blive behandlet som medfølgende ægtefæller til deres hustruer, der havde opholdstilladelse i Irland. Og da den irske regering sagde nej, klagede de til domstolen i Luxembourg. Og fik medhold.

Sov de i timen?

Hele 10 EU-lande, deriblandt Danmark, havde under retssagen støttet den irske regering, men det tog domstolen ikke hensyn til.

Det vakte formentlig nogen undren, for så sent som i september 2003 havde EF-domstolen givet den britiske regering medhold i at en illegal indvandrer fra Ma-

rokko, Hacene Akrich, ikke kunne få ret til at opholde sig i Storbritannien, blot fordi han i Irland havde giftet sig med en kvinde fra et EU-land.

Men dommen fra 2003 byggede på gammel EU-lovgivning, og i 2004 vedtog EU's ministerråd et direktiv der efter Domstolens mening gjorde det vanskeligere for medlemslandene at sige nej til folk fra lande uden for EU der havde giftet sig i andre medlemslande.

Hvis Danmark dengang havde krævet at direktivet udtrykkeligt gav medlemslandene ret til at sige nej til familiesammenføring i en sådan situation, ville man uden tvivl kunne være kommet igennem med det. Derfor spørger mange, om de danske embedsmænd og politikere sov i timen i 2004.

Folkeafstemninger udskydes

Hvad dommen rent faktisk vil betyde, er endnu usikkert. Det er juristerne nu i gang med at undersøge.

Men én ting er sikkert. Alle folkeafstemninger om afskaffelse af EU-forbeholdene er foreløbig udskudt.

Det gælder især det retslige forbehold. En meningsmåling fra Catinet for Ritzau den 12. august viste, at 39,4 procent af vælgere siger nej til at afskaffe dette forbehold, mens kun 30 procent går ind for det.

I oktober-nummeret af NOTAT vil vi behandle EF-Domstolens rolle og virkningerne af dens domme.

Støtte til svin indstilles

Landbrugsstøtte. De stigende priser på foder og de faldende priser på svinekød førte i november 2007 til at EU indførte støtte til eksport af svinekød. Det skete efter krav fra Frankrig og Polen.

Danmark protesterede fordi det ville være et brud på EU's bestræbelser på at erstatte støtte til produktion med direkte støtte til landmændene.

Nu er støtten på ny afskaffet. Det skete med den begrundelse at prisen for svinekød siden november er steget med 30 procent, samtidig med at foderpriserne er afskaffet.

Se også NOTATs særnummer om landbrug maj 2008.

Næste nummer

Om Domstolens magt

Den 25. juli afsagde EF-Domstolen en kendelse som skabte noget nær en politisk krise i Danmark. Metock-dommen gav fire afrikanere opholdstilladelse i EU. Som ægtefælle til en EU-borger fik de ret til frit at bevæge sig i EU, uanset at de ikke tidligere har haft opholdstilladelse i et EU-land.

Dommen var dermed en bombe under den danske udlændingepolitik. Eller er den? I næste nummer af NOTAT reder vi trådene ud og ser på konsekvenser og baggrund for den aktuelle dom.

Dommen har også rejst en mere principiel diskussion om hvad Domstolen skal bestemme.

Den politiske Domstol

Nu må vi gøre noget ved Domstolen! Sådan lyder det i kor fra danske politikere efter Metock-dommen. Det vil vi ikke finde os i!

Det er en kendt sag at EF-Domstolen altid har været meget aktivistisk og med sine domme reelt har skabt ny lovgivning. Men hvad vil de danske politikere gøre? Vi går dem på klingens for at finde ud af hvad de egentlig vil.

Lukket Domstol kræver åbenhed

Alle Domstolens afgørelser er tilgængelige på nettet. Men de vigtige indlæg fra regeringerne og andre parter i en sag har man ikke adgang til. Kun hvis man tager til Luxembourg til det offentlige retsmøde, kan man få udleveret et resume. Et nyt åbenhedsforslag fra Kommissionen vil ophøje denne praksis til EU-lov.

Til gengæld dømmes Domstolen selv ofte til fordel for mere åbenhed. Kommissionen er ikke så sjældent blevet underkendt og tvunget til at udlevere hemmeligstemplede dokumenter.

Skelsættende domme

Det er ikke første gang at afgørelser fra EU's Domstol har vakt opsigt.

I 2005 bestemte Domstolen at EU skal have ret til at straffe overtrædelser af miljøbeskyttelsesregler. Strafferet var indtil da udelukkende et nationalt anliggende. Spørgsmålet om hvordan og hvor meget en lovovertrædelse skal straffes, blev nu et EU-anliggende.

Se listen over skelsættende domme som underkendte den danske regering!

Svar på quiz:

1-a, 2-c, 3-c, 4-b, 5-a, 6-b, 7-b, 8-a, 9-a, 10-c

Test din viden

Svarene kan du finde i artiklerne inde i bladet, eller se de rigtige svar på side 31.

1. Hvor mange unge må, i henhold til EU's mål, forlade uddannelsessystemet allerede efter folkeskolen?	a) Højest 10 procent	b) Højest 15 procent	c) Højest 20 procent
2. Hvad hører ikke til EUs 5 uddannelsesmål?	a) flere i livslang læring	b) flere med gennemført ungdomsuddannelse	c) tidligere skolestart
3. Hvad hedder det europæiske samarbejde om de videregående uddannelser?	a) Nurnberg-processen	b) Helsinki-erklæringen	c) Bologna-processen
4. EU kan ikke lovgive om uddannelse i medlemslandene. I stedet samarbejder man gennem den såkaldte	a) frie dialog	b) åbne koordinationsmetode	c) fælles aktionsprogram
5. Hvad kaldes det europæiske pointsystem til at sammenligne uddannelser i forskellige lande?	a) ECTS (European Credit Transfer System)	b) QSZT (Qualification Scale Zero-Ten)	c) ABC-tabellen
6. I hvilket af følgende lande betaler studerende mest for en videregående uddannelse?	a) Frankrig	b) Storbritannien	c) Polen
7. Hvad kaldes EU's Servicedirektiv også?	a) Frankenstein-direktivet	b) Bolkestein-direktivet	c) Rammstein-direktivet
8. Hvad er Erasmus Mundus?	a) en europæisk eliteuddannelse	b) et studenterudvekslingsprogram	c) EU's forskningsinstitut
9. Hvem er Jean Monnet?	a) en af EU's "fædre"	b) Frankrigs undervisningsminister	c) forfatter til Lissabon-traktaten
10. Hvilket land er mest populært for danske udvekslingsstuderende?	a) Sverige	b) USA	c) Storbritannien

